

CIGÁNYFÚRÓ

KISEBBSÉGSZELLEMI MŰVÉSZETI ÉS KÖZÉRZETI FOLYÓIRAT

Ady Endre

BETLEHEM NÉMA

Betlehem, a megváltásnak e térképen föl nem lelhető, földhöz nem kötött hazája, néma. Betlehem hallgat. Úgy véli, hogy az embereket nem érdemes megváltani, s Betlehemnek alighanem igaza van.

Mi, kiknek adatott e vigasztalan, sivár, idétlen korban élni, Betlehem megnyilatkozását még nem hallottuk. Mi már hinni sem nkarunk Betlehemben. Lapozgatunk az örök küzdesek, a megváltások harcainak történetében. Lapozgatunk, és álmélkodunk. A népek adatott Mózes... Harcoltak és győztek a Makkabeusok... Született újabb megváltásra a Krisztus.... kiszegézé ő pontjait Luther... A francia forradalom végiglángolt a világon... Kigyulladt az arcunk, lázas a szemünk. Hát csakugyan voltak Betlehemek, s voltak megváltások? Voltak, s lesznek csakugyan, csak nekünk nem adatik belőlük?...

Nekünk nagyon messze kell még lennünk Betlehemtől. Mi, kik most élünk, megváltatni nem fogunk...

Nem békességnek, szeretetnek ünnepe vagyon most, hanem minden hitünk és reményünk földadásának áldozati napja. Az egész világ, de kivált a mi kicsiny siralomvölgyünk szörnyű messzeségben van a megváltástól.

Lesz megváltás. Lesz újra megváltás. De olyan irdatlan sötét messzeségben van a megváltásnak napja, hogy onnan még csillag ragyogása sem sejdíthet velünk semmit.

KOCSKA ÖR FEJPAÍR ?

12.5 '97

...ha valaki szegényekkel foglalkozik, akkor nem teheti meg azt, hogy sulthyomban meggazdagoskodik. (Csalog)

SZERZŐINK:

Antal István
Balogh Attila
Bér Piroska
Elbert Márta
Fekete Doboz
Györgydeák György
dr. Horváth Putyi
Jávor István
Ladik Katalin
Lénárt Imre
dr. Máriás
Rüdiger Vossen

SZEMELVÉNYEK:

A költő az most költ, mert a halálszerűség ihletett pillanatát nem mulaszthatja el. Szakszerű sirás, ez a mestersége. A költő pillanatmegállító gép. Szép filmet csinált rólad a televízió. Kár, hogy te értelem-szerűen már nem láthattad. Fogyunk, fogyatkozunk, Ottília. Cserélődik ki körülöttünk a világ. Zárulunk be magunkba. Leginkább a temető társaságunk alkalmas színhelye. Utána kocsmá. Ahol az egyre penészesebb, ványadtabb, vagy éppenséggel elhájásodott túlélők, sör és/vagy vodka mellett diagnosztizálják egymást, abból a szempontból, hogy ki lesz a következő.

...nem csupán a metró és a pályaudvarok aluljáróiban a fagyhalálnak kitétt, passzív hajléktalanok életmódja létezik, hanem fellelhető egy kimondottan aktívnak nevezhető, színes megélhetési stratégiákkal telítődött hajléktalan létforma is.

Bér Piroska

CUCCOS A LELKEM

Reggel ötök söprik a Szondi utcát.
 Érted állok a megállóban,
 jön a viceházmester
 kereke van és áramszedője.
 Kezet nyújtok, tegeződni viszont nem szeretek.
 Még az ágyban
 az Ágival azon röhögünk,
 hogy Londonban nincsenek
 háztömbmesterek,
 porolók, melléklépcsők, társbérletek.
 Nekünk, halandóknak,
 a nagyhatalmak
 seggelyukából süt ki a nap.
 Persze aztán
 a reggel pengéje tompán puffan be
 a szemfenék és az álmok tengelyébe,
 a tiszta forrásból pedig vér szivárog,
 és én ebben az alvadt lucsokban állok
 érted a megállóban,
 te meg messze vagy.

ELSZAKADTAM

A Kárpát-medence kopott lavór
 a zománc már rég a szemekbe pattant
 – ujjunkból vér serken –
 ahogy habarja a port
 használt Mercédeszében
 Solymár felé
 alapítványi iskolák
 és lopni látja a cigányembert.
 És tényleg
 ez az ország a fulladós, visszatérő álom
 – lelkem sikoltva megriad –
 vedd le a mocskos kezedet rólam
 te hazug, Tibi, te bitang.

Rüdiger Vossen

ELŰZETÉSEK ÉS ÜLDÖZTETÉSEK AXIX.SZÁZADIG

„A szegény cigányok csak élni akartak”
(egy halálra ítélt cigány vallomása
a XIX. sz.-ból)

Az őshonos lakosság által kitzasztott cigánycsoportokkal szemben mindinkább erősödő ellenőrzések első jeleinél az államhatalom egyre drasztikusabb eszközökkel lépett föl a nemkívánatos idegenekkel szemben.

1422-ben az exkommunikációval való fenyegetettség (az egyházból való kizárás), az 1427-ben végrehajtott exkommunikációk, a városokba való belépés megtagadása, illetve a városokból, mind gyakoribb, fegyverrel való kiűzetések sújtották őket.

A nagyobb arányú cigányüldözések kezdetét a brandenburgi *Albrecht Achill* 1482 január 15-i határozata jelenti, amelyben – büntetés terhe alatt – tiltja fennhatósági területén belül cigányok tartózkodását.

A cigányokkal szembeni legkeményebb és legsúlyosabb következményekkel járó vád az volt, hogy ők a törökök megbízásából a keresztény országokban kémkednek.

A XIV. és a XV. században az Oszmán Birodalom folyamatosan terjeszkedett. 1453-ban *II. Mehmed* leigázza Konstantinápolyt, véget vetve ezzel a Bizánci Birodalom uralmának. 1469-ben elfoglalják Szerbiát, 1463-ban Boszniát, 1464-ben Havasalföldet, 1466-ban Albániát, majd 1483-ban Hercegovinát. Kemény harcok során kiszakítják a Velencei Köztársaságból Lepanto és Modon városát (ezzel együtt Kis-Egyiptomot, a cigányok „őshazáját” is), megerősítvén így a Földközi tenger keleti része fölötti hatalmukat.

Ebben a fenyegető helyzetben ült össze 1496 és 1497-ben Lindauban a parlament, ahol többek között *Zsigmond császár* a cigányoknak adott menlevelét helyezték hatályon kívül. Kémeknek kiáltották ki őket, ezzel törvényen kívülre, büntetés nélkül szabadon üldözhetővé váltak. A szabadon üldözhető, a német nyelvben „szabad mint a madár”-fogalom az úgynevezett „cigányszabadság” tökéletes ellentétének bizonyult. Eredeti, XV. századi jelentése: „szolgálatkötői mentes”, „szabad, mint a madár”, a XVI. szá-

zadtól „a madarak martalékául – mint egy akasztott ember – odavetett” jelentéstartalommá alakult át. A tökéletes jogfosztottság és kiközösítés állapota sújtotta ezeket az embereket. A kiközösítés a világi közösségből való teljes kitzasztottságot jelentette, mely szerint üldözöttnek, kínzásoknak, elzárásnak és megöletéseknek váltak szabad prédáivá.

A birodalmi, vagy városi kiközösítés a lázadásért járó világi büntetés volt, melyhez még az egyházból való kitagadás is járulhatott.

Ezen határozatok önkényes volta és tarthatatlansága már abban is megmutatkozik, hogy a cigányok éppen a törökök elől menekültek Délkelet-Európából, és éppen a török-balkáni hódításai következtében vált az „utolsó” hazájukba való visszatérés teljességgel lehetetlenné. Az európai cigányság számára ezzel megkezdődik az elnyomatásnak és üldözöttnek az időszaka – egy népirtás –, amely egészen a Harmadik Birodalomig tartott, amikor a nácik totális eltörlésükkel próbálkoztak.

A cigányüldözések egész Európára kiterjedtek – legkeményebbek és „legsikeresebbek” azonban Németországban voltak –, mint ahogy a zsidóüldözések és az ugyanebben az időszakban, vagyis a XV. és XVIII. század között lezajlott boszorkányüldözések is.

1. CIGÁNYÜLDÖZÉSEK NÉMETORSZÁGBAN ÉS NYUGAT-EURÓPÁBAN

Az angol történész, *Scott Macfie* szerint 1500 és 1800 között egyedül Németországban 148 cigányellenes határozat született. A következőkben csupán azon rendeleteket említjük, amelyek a legmeghatározóbbak, cigányokra nézve következményeik a leginkább terhesek.

Az egyes Nyugat-Európai országok rendelkezéseit összehasonlításképp összevetjük, a jobb áttekinthetőség kedvéért táblázatba foglalva.

idő	intézmény/ország	cigányellenes határozatok/intézkedések
1471	Luzerni Tanács (Svájc)	A svájci fennhatóság alá eső területeket a cigányoknak el kell hagyniok.
1482	A brandenburgi Adrilles herceg intézkedése	A cigányoknak a brandenburgi hercegségben való tartózkodása tilos.
1497	Lindai Parlament (Német Birodalom)	A cigányok a keresztény országok áruházaiba deklaráltak, és az országból kiutasítottak.
1498	Freiburgi Parlament (Német Birodalom)	A cigányok, mint boszorkányok, varázslók, szélhámosok, bűnözők és mint a pestis terjesztői megvádoltak: „üldözni őket szabad, megölni őket szent kötelesség”.
1499	Aragóniai Ferdinánd és Kastíliai Isabella katolikus királyok (Spanyolország)	A külhoni egyiptomi rézműveseknek le kellett telepedniük, és meghatározott uraságokat voltak kötelesek szolgálni.
1500	I. Maximilian császár (Német Birodalom)	Megerősíti az érvényben lévő cigánytörvényt, miszerint: azon cigányok, akik a birodalmi területet az 1501-es esztendő húsvétféig nem hagyták el, törvényen kívül helyeztetnek, és bármely polgár által elfogathatnak és megöltethetnek.
1514	(Svájc)	A cigányoknak az összes svájci városból való kiűzetése elrendeltetik.
1530	VIII. Henrik (Anglia)	Cigányok Angliában csak azon esetekben maradhatnak, ha „visszatetsző” (megvetésre méltó) életformájukkal fölhagynak.
1533	(Portugália)	Megveretések, deportációk, kényszermunka elrendelése a cigányokkal szemben. A portugáloknak megtiltatik, hogy házaikat cigányoknak eladják.
1539	V. Károly (Spanyolország)	Nomád gitanók és azon személyek kivégzését rendeli el, akik munka, vagy uraság nélkül volnának.
1539	I. Ferenc (Franciaország)	A Párizsi Parlament a cigányok kiutasítását rendeli el
1540	(Flandria)	A cigányokat kiutasítják Flandriából.
1541	(Skócia)	A cigányok kiutasítása Skóciából.
1543	(Csehország)	A cigányokat Csehországból kiutasítják.
1551	V. Károly, Augsburgi Parlament (Német Birodalom)	Cigányellenes törvények megszigorítása a Német Birodalom területén: cigányok számára többé nem állítható ki útlevél. Három hónapon belül kötelesek az országot elhagyni, ellenkező esetben törvényen kívül helyeztetnek.
1557	Lengyel Parlament (Lengyelország és Litvánia)	A cigányok kiutasítottak az országból
1560	I. Ferdinánd (Német Birodalom)	Mandátum „a kóborlókat (valójában a cigányokat) illetően, akik zsoldosoknak adják ki magukat” kíméletlenül kivégezni. Ugyanakkor a drákói törvények korlátozása: a férfakkal ellentétben a nők nem ölettetnek meg azonnal.
1579	Augustus szász herceg	„Törvény a nyomorult csöcselék ellen”: a cigányok és kóbor elemek útleveli bevonattatnak és megsemmisítetnek. Az érintetteknek azonnal el kell hagyniok az ország területét. Mindazon személyek, akik a cigányokkal szemben erőszakkal fellépnek, büntetlenséget élveznek.
1586	(Dánia)	Törvénybe iktatik minden cigány banda vezetőjét kivégezni, a banda többi tagja pedig kiutasítottak az országból.
XVI-XVIII.	(európai országok gyarmatai)	Portugália Afrikai gyarmataira (Angola, Sao Tomas, Zöldfoki-szigetek), valamint Indiába és Brazíliába deportál cigányokat, Franciaország pedig a Nyugat-indiai szigetekre és Luisianába.
1619	III. Fülöp (Spanyolország)	Az „egyiptomiak” csak több mint 200 000 lakosú helységekből telepedhetnek meg.
1682	XIV. Lajos (Franciaország)	A cigányok védelme elleni intézkedés: „ez idáig lehetetlenség volt ezen tolvajokat a királyság területéről tökéletesen elűzni, mivel bizonyos nemesek és bírák kastélyaikban és házaikban oltalmat nyújtottak.” A rendelkezéssel a király a hűbéreseket vagyonuk elkobzásával, bíraskodási jogok megvonásával, illetve még keményebb intézkedésekkel sújtotta. ...engedélyt ad a cigányokat azonnal lelőni, ha elfogatásukkor ellenállást tanúsítanak. „...ha a cigányok az országhatárt átlépnék, megvesszőztessenek, a második alkalommal azonban már halálra ítéltessenek.” A mandátum nyilvánosan kihirdettetett.
1711	II. Erős Ágost Szászország hercege	A hercegi szász földön körvadászatot tartanak cigányok ellen.
XVIII	(Szászország)	Ezen év április 4-én a férfi cigányokat szabad prédává nyilvánítja, a nők és
1722	(Thüringia)	gyerekek elzárattatnak.
1725	I. Ferenc Vilmos király (Poroszország)	Elrendeli, hogy az összes 18 év feletti cigány férfiak és nők bírósági határozat nélkül felakasztathassanak. Első alkalommal kényszerítetnek cigányokat átnevelő munkatáborokba, bolondokházába, árvaházakba, illetve várépítésnél kényszermunkára.
1749	(Spanyolország)	Ezen év június 20-án egész Spanyolországban összerelik a gitanókat, hogy ezen „szociálisan veszélyes” csoportot kiirtsák. Ennek az akciónak, mintegy 9-12 000 személy esett áldozatul. Ez a szomorú esemény „fekete szerda” néven vonult be Spanyolország történelmébe.

A táblázat által egyértelművé válik, hogy a legtöbb cigányellenes ediktumot az 1650-1750-ig terjedő időintervallumban, a harmincéves háború után hozták. Scott Macfie, aki a fenti táblázatban található 148 cigányellenes határozatot a Német Birodalomban regisztrálta, kutatásokat folytatott, hogy vajon a kémkedéssel való gyanúsítás – amely a cigányüldözések legkeményebb fázisát kiváltotta – megalapozott-e. Az eredmény egyértelmű: egyetlen eset sem ismeretes, melyben a cigányok kémkedése bebizonyosodott volna.

Az üldözések még csak el sem érték a kívánt eredményt. Flexibilis szociális struktúrájuknak, mozgékonyáguknak, alkalmazkodási képességüknek köszönhetően a cigányok eleinte ki tudtak térni a legkeményebb üldözések elől is. Átszöködtek a szomszédos országokba, erdőkben, hegyekben bujdoskoltak. Ezek az országok azonban szintén hoztak cigányellenes törvényeket, ha nem akarták a cigányok létszámának elképesztő arányú növekedését országhatáraikon belül eltűnni.

Az áttekintés által nyomon követhető, ahogyan az egyes közép- és nyugat-európai országok bizonyos fáziseltolódással megalkották saját cigányellenes intézkedéseiket. Az is egyértelmű, hogy a legkeményebb törvényeket Németországban, illetve annak kis utódállamaiban hozták. A beszámoló alapján – összehasonlítva a szomszédos országokkal – az itt hozott törvényeket alkalmazták a legkegyetlenebbül. Persze azért az akkori – közel sem perfekt – rendőri hatalom még így is hagyott réseket. A szomszédos országokban, például Franciaországban a nemesek nagy része a király cigányellenes határozataival szembeállva, védelmet nyújtott a cigányoknak. A cigányellenes törvények végül is eredménytelenek maradtak, amit Németországban mind erősebb szigorításokkal igyekeztek ellensúlyozni, miáltal egyrészt mérhetetlen szenvedést zúdítottak az üldözöttekre, másrészt a cigánycsoportok nagy része arra kényszerült, hogy elbujdosson, vagy hogy más, nem cigány rablóbandákkal szövetkezzen. A leghírhedtebb a *Hannikel Jakob Reinhardt* rablóbandája volt, feltehetőleg ő inspirálták Schiller „Rablók” című drámáját.

Az üldöztetés szörnyűségeit és az emberi kegyetlenség borzalmait leginkább a *Hemperlának* nevezett Johannesla Fortun „rabló-tolvaj-gyilkos” bandájának esete tükrözi, akiket 1726. november 15-én kivégeztek – borzalmas kínzatások után –, lefejezván, felakasztván, kerékbetörvén őket. Az általuk elrabolt „értékek” listájából kiderül, hogy ezek a cigányok elsősorban élelmiszert és ruhaneműket „szereztek be” maguknak.

A kínvallatás után az egyik fogoly így „vallott”:

„A szegény cigányok csak élni akartak.”

Kevés esettől eltekintve, a cigányok nem tudtak se

írni, se olvasni. A cigányellenes törvényeket így a felsőbb vezetés közhírré tette, mint ez akkoriban szokás volt: a rendelkezések tartalmát nyilvánosan kihirdették, illetve felolvastatták az egyházi kancelláriával. Ezen kívül a határokon elrettentő táblákat állítottak föl, drasztikusan ábrázolva azon cigányok várható sorsát – megvesszőzést, akasztást –, akik át mernék lépni az adott territórium határait.

Mivel a „kémkedési vád” gyenge lábakon állt, egyre újabb és újabb vádakkal kellett az üldözetésért felelős hivataloknak előállnia. Ilyen vádak voltak például a gyermekrablás és a kannibalizmus. Ez utóbbi vád Magyarországon csaknem kétszáz cigány életébe került 1782-ben. Egy férfiaktól és asszonyokból álló karaván negyvenegy tagját addig kínozták, míg beismerő vallomást nem csikartak ki belőlük. Frauenmark, Kamesa és Esaberg városában a vallomások alapján tizenhét asszonyt lefejeztek, tizenöt férfit felakasztottak, hatot kerékbe törtek, kettőt pedig fölnégyeltek. A császár egy bizottságot állítottatott fel az eset kivizsgálására, melynek eredményeképpen az állítólagosán megevelt emberek mindegyike életben volt. A karaván megmaradt tagjai ennek következtében épphogy megmenekült a kivégzés elől.

A gyermekrablás vádja már eleve értelmetlen volt, mivel a cigányoknak általában sok saját gyermeke van. (Ezen vád feltehetőleg Cervantes „A cigánylány” című művére – 1612 – vezethető vissza. A főszereplőt, Preciosát cigányok rabolják el, később azonban visszatér családjá kastélyába.) A cigányok között néha előfordulnak világosbőrű, kékszemű gyerekek, amely tény szintén alapja lehetett az elrablási legendának.

2. KÉNYSZERASSZIMILÁCIÓ

Az asszimiláció a *folklór kontinuitás-vesztés* egy formája, vagyis egy olyan kulturális hasonulás, melynek során individuumok csoportja saját kultúráját fölcseréli egy másikra (*Ralph Beals*). Ezen kulturális önfeladás bekövetkezhet önként, opportunista motivációk általi befolyásra, túlélési stratégiaként, illetve kényszerből.

Az európai cigányság történetében különösen gyakoriak azok a próbálkozások, melyek során a cigányokat kényszerrel próbálták asszimilálni, így „integrálva” őket az őshonosok társadalmába.

A kényszerasszimiláció egyik legkorábbi kísérlete a spanyolországi (1619, 1693), amikor megpróbálták a cigányokat kényszerrel letelepíteni. Más próbálkozások során anyanyelvük feladására kényszerítették őket (1633), a gyermekeket pedig elszakítván szüleiktől árvaházakban helyezték el, a férfiakat és nőket koedukált dologházakba utalták (1686, 1725).

3. Az „ÚJKOLONISTÁK”

Miután a próbálkozások – a „cigányproblémát” drákói büntetésekkel megoldani – „csődöt mondtak”, a felvilágosult vezetés más utak, eszközök után nézett. A fejlődés előfutára *Mária Terézia* volt. Vallásos indíttatású kötelességérzettől vezérelve arra törekedett, hogy a cigányokból megtelepedett „újparasztokat”, „újpolgárokat”, jó keresztényeket neveljen, az illetékeseket saját elképzeléseikről természetesen nem kérdező meg. Az alábbi 1761-es rendeletek voltak hivatva a magyar, erdélyi, burgenlandi cigányokat – vagy ahogyan ettől kezdve nevezték őket: „újmagyarokat” – civilizálni, és a fennálló gazdasági rendbe integrálni.

1. *A nomád életmód tilalma.*
2. *A cigányok szisztematikus regisztrálása.*
3. *A cigányok saját törvénykezésének megvonása.*
4. *A cigány nyelv (romani) betiltása.*
5. *A cigányok egymás között történő házasodásának betiltása, a vegyes házasságoknak előnyben részesítése.*
6. *A vándormesterségek – úgymint: lókereskedés, zenélés, üstfoltozás, koldulás – betiltása.*
7. *Vetőmag- és termőföld osztás – megművelésre.*
8. *Cigány gyermekek magyar parasztszülőknél való elhelyezése, hogy ezáltal, az állami gondozási támogatás ellenében keresztényi nevelésben részesítsék őket.*
9. *Iskolakötelezettség bevezetése.*

Ezeket a rendelkezéseket 1767-ben megújították, majd *Mária Terézia* utódja, *II. József* (1783) uralkodása alatt még jobban megszigorították.

A következményeket természetesen előre lehetett volna látni. Az „újkolonisták” védekeztek a kényszerintézkedésekkel szemben, a vetőmagot megették, a gyermekek visszaszökdöstek a szülőkhöz, és együtt ismét vándorútra keltek. Csupán Magyarország németnyelvű, nyugati felén – a mai Burgenlandban – sikerült cigányokat letelepíteni. (Ők a mai burgenlandi romák elődjai, már akik a hitleri időket túléltek.)

Ugyanebben az évben, 1783-ban próbálkozott a liberális érzelmű *III. Károly* (*Carlos Tercero*) spanyol király is a gitanók „civilizálásával”. Elődjeivel ellentétben, akik a „cigányproblémát” üldözésekkel igyekeztek megoldani, ő is – oszrák-magyar kollégáihoz hasonlóan – „szelíd módszerekhez” folyamodott. Egy negyvennégy cikkelyből álló „pragmatica”-nak nevezett törvénygyűjteményben rögzítette, hogy mit s hogy mit ne tegyenek a cigányok. A legfontosabb célkitűzés az volt – mint ahogy Magyarországon is -,

hogy a cigányok vándorlását megakadályozzák. Betiltja a gitano megnevezést, mivel ezzel a névvel Káin utódjainak tartották őket. Magyarországhoz hasonlóan ugyancsak bevezeti a „*Nuevos Castellanos*” (új kasztíliai) elnevezést. Egyidejűleg betiltja anyanyelvüket (el calo), hagyományos ruházatukat, vándormesterségeiket. Helyette „illedelmes” városi kézművesmesterségeket biztosítottak számukra, és valamely, általuk választott helyen pedig kellett volna telepedniük. Mivel a spanyol lakosság e törvények ellenére sem kezelte a gitanókat kevésbé ellenségesen, a gitanók – természetesen nagy részben továbbra is vándormesterségeket űzve – továbbvándoroltak, még nehezebb körülmények között, mint eddig, nyomorúságos szegénységben.

Ugyanebben az időben Németországban egyes hercegek próbálkozásokat tettek a cigányoknak birtokaikon való letelepítésére. *Wittgenstein* grófja 1771-ben alapított *Sassmannshausennél* egy cigány települést, amelyből később a *berleburgi kolónia* fejlődött ki. 1911-ben még negyven cigány élt itt relatíve integráltan, állandó munkahelyük volt, gyermekeik pedig iskolába jártak.

II. Frigyes, porosz uralkodó sem akart elmaradni. 1775-ben alapította a *Friedrichslöhra* nevű cigánytelepülést, hogy az országon koldusként és tolvajként átvonuló cigányokat letelepítse.

A XIX. század elején leírhatatlan volt a cigányok nyomora: szegények, elhagyatottak, teljességgel elhanyagoltak voltak – morális és fizikai értelemben egyaránt lepusztultak. A *Naumburg* és környéke evangélikus misszió társaság 1829 körül e miatt karolta föl őket. *Wilhelm Blankenburg* misszionárius megpróbálkozott az ötven-hatvan cigányból álló csoportból „tisztá, rendes, szófogadó és dolgos” embert faragni, a gyermekeket pedig krisztusi szellemben nevelni. A porosz világfelfogásnak ezen kéretlen átruházása is természetesen az érintettek visszautasítását váltotta ki. A kísérlet kudarcot vallott, a gyermekek nagy része az erfurti árvaházba került, az ötvennyolc felnőttet pedig a *Gross-Salze*-idologházba szállították.

A középkortól a XVIII. sz. végéig a cigányüldözések alapvetően eredménytelenek maradtak. A korai drasztikusabb, később a tendenciájukban enyhülő módszerek, majd végül a liberális indíttatású törekvések egyaránt kudarcot vallottak, mivel egy olyan etnikai csoportot próbáltak meg hagyományos életmódjuktól eltéríteni, amely a külső nyomással szembeni erejét éppen hagyományos életformájából merítette.

Ladányi Klára fordítása

Antal István

*LEESETT...**Leesett a hó a Mátyás utcára. Végigfújta a szél. A gyerekek leszaladtak az utcára. Az egyik megkérdezte:**Mi van?**Repülők hullottak az utcára. Házunk mellé is egy. Az emberek lerohantak az utcára. Az egyik megkérdezte:**Mi van?**Visszafelé kezdtek szaladni a folyók. A hidak, mint a legyek hullottak az árba. Az egyik megkérdezte:**Mi van?**Vettem a bátyámtól egy trevira zakót. Leszakadt róla egy gomb. Felesége leszopott az előszobában. Megkérdezte:**Mi van?**Három NATO katona leesett az ágyról. Találtak egy konzervdobozt. A török vagy a spanyol megkérdezte:**Mi van?**Három cigány furkósbottal agyonvert egy szamarat. Egyikük kitepte a szívét, hogy megegye, amíg meleg. A középső megkérdezte:**Mi van?**A kasszírnök kilépett a kasszából. Elcsúszott egy túrórudin. Csodálkozott a borecet, de a kecsáp megkérdezte:**Mi van?**Allen Ginsberg és William Burroughs felmennek a Mennybe. Szent Péter a kapu előtt tollasozik. Meglátja a két buzi zsenit. Megkérdezi:**Mi van?**Tavasz előtt nem nyílik ki az ibolya. Idén mégis kijött. Arra megy a barnamedve. Meglátja az árnyékát. Megkérdezi:**Mi van?**Jön a magyar válogatott, gólokkal a hátán. Szembejön egy centercsatár az Arab Emírségből.**Megkérdezi:**Mi van?**Elszállt egy hajó a szélben. A szél visszafújta. Forgott a szélkakas. Megkérdezte:**Mi van?**Sebesültek mennek végső kötözésre. A zsebükben dugóhúzó. Megkérdezik:**Mi van?**Kappanhangú, öreg diák tanulja a számtant. Előtte az algebrakönyv. Mögötte egy kutya.**Meglátja a sok-sok törtet. Megkérdezi:**Mi van?**Szép, szép a szerelem, de a halál nem szép. Elöl megy a koporsó. Viszi a gyászhuszár.**Megvakarja az ormányát. Megkérdezi:**Mi van?**Spenótot eszik a néni. Benne van egy márna. Megkérdezi a kanáltól:**Mi van?**Teve hátán ül egy veréb. Az újságot olvassa. Meglátja a keresztretjvényt. Megkérdezi:**Mi van?*

Parasztbácsi tanmesét ír a téeszésítésről. Bejön a kutyája. Csóválja a farkát. Megkérdezi:

Mi van?

Franciául beszélgetnek a lányok a klozeton. Földrehull egy intimbetét. Megkérdezi:

Mi van?

Lángost esznek a turisták. Tejfölös-sajtosat. Belenéznek az olajba. Megkérdezik:

Mi van?

Karatézik a miniszter. Földig ér a lába. Megkérdezi a cipőjétől:

Mi van?

Tepsit esznek a cigányok. Rágós a zománca. Éhes lesz a drótostót is. Megkérdezi:

Mi van?

Megérkezik a kultúra. Nem látja a riglit. Rugdalja az ajtófélfát. Megkérdezi:

Mi van?

Velőscsontba repül a méh. Keresi a porzót. Nekimegy a gerendának. Megkérdezi:

Mi van?

Megy az ország a NATO-ba. Szemben meg a svédek. Játszanak egy hokimeccset. Megkérdezik:

Mi van?

Fúj a szél azÁrpád-hídon. Repül a villamos. Túrót eszik az ellenőr. Megkérdezi:

Mi van?

Habsburg György, hogy követ is lett, megveri az asszonyt. Nézi a sok vörös puklit. Megkérdezi:

Mi van?

Angyalok hullnak az égből. Kitérjék a szárnyuk. Borzolják a jegenyéket. Megkérdezik:

Mi van?

Csáth Géza meg Walter Ulbricht sakkozik az égen. Leesik egy sötét huszár. Megkérdezi:

Mi van?

Epreserdőben Iluska mosná a szennyesét. Nem lát vizet, csak bokrokat. Megkérdezi:

Mi van?

Termelési regényt írnak a fiatal erdészek.

dr. Horváth Putyi

MINDEN TÉL MÁS...

Gödrös Frigyesnek

1997 október 27-e jéghideg reggelén olyan messze jártam, olyan lázas, vergődő éjszakai és hajnali álmok keringtek sajnálatosan ébredező tudatomban – ami talán túlzás is ahhoz képest, ami valójában történt, mert a szem újra behunyása a nézést nem szünteti meg, mint ahogy a rettegés bárminemű gondolat elől, bármily szörnyű is az, sem vezet eredményre –, amelyek mozdulatlanságában maradni még mindig jobbnak tűnt, mint végképp felébredni.

Ám a biológiai funkcióim – nem arról van szó! – erősebbek voltak, és puha, finom keze után nyúltam a feleségemnek, ám ő elhúzta az övét. A rideg beszélgetés váratlansága magamhoz térített. Beszélgetésnek persze a legjobb szándékkal sem nevezném, hisz ő a jelenben járt, a munkánélküliségemet és más egyebet, például lustaságomat firtatta, én meg magamban a távolság és az idő (a hajdani szép idők, amikor ment a szekér, ezt hamar felejtik a nők) meghatározásának oly sikertelen próbálkozásával küszködtem – amikor te jutottál hirtelen eszembe, kedves barátom.

Régen volt, amikor az ember azt mondhatta: – Ez a nap is úgy indult, mint a többi... Eszünk, iszunk, eszünk...

Régen ránk esteledett. Akkor még tudtunk „ránk esteledni”. Gyertyákremegő fényében hallgattuk a felerősödő Vivaldi muzsikát. Egyszer csak az abszolút zenét üvegkocogtatás zavarta meg. A hirtelen beálló csendben az ablak felé pillantottunk. A párkányon postagalamb ült, csőrében levéllel. Te kinyitottad az ablakot, és átvetted a levelet. Finom hegedű-ujjaiddal kibontottad, átfutottad, és így szóltál:

– Lebuktunk! Rájöttek trubadúr mivoltunkra. Szerintük az életidő is adóköteles. Azt írják, hogy el kell számolnunk!

Majd felemelted a boroskancsót, töltöttél, és azt mondtad:

– Rossz előérzetem van...

Ennek öt éve. Azért tudom ilyen pontosan, mert amikor a feleségem két órával később dolgozni ment, rekonstruálni akartam az eseményeket, és fellapoztam hajdani határidőnaplóm, amit akkor még vezettem. A dátum egyezett.

A „tok”-ban, ahogy az ágyat – mint a mélységbe véglegesen leeresztendő – nevezted, nekem is egyre irtózatossabb erővel furkálják agyam maradék zugait a lelkiismeret alattomos férgerei. Hiába próbálkozom belefúrni fejem a párnába, sehol egy vakvezető kutya...

Hogy elalváskor sarkkutató vagyok az Északi- vagy a Déli-sarkon – nos, az még néha bejön... A kutatócsoport, amelynek tagja vagyok, négy főből áll. Négy hónapon keresztül (a sarki nyár ilyen hosszú, a nap is gyakorta előbújik, a hőmérő higanyszála nappal mínusz öt fokig is felmerészkedik, éjszaka mínusz húsz körül járkal) élünk és dolgozunk itt, de hogy mi után is kutatunk, nem lényeges az elalvás szempontjából, meg tán azért sem, mert ugyan miféle kérdés az, amit a válasz ír elő? A sötétedés beálltakor egy nagy, dupla falú sátorba húzódnak, a kályhából kisugárzó forróság épp csak megbirkózik a hideggel, ezért állandóan rakni kell.

A repülő, amely hozott minket, legközelebb csak hazaszállításunkkor jön. Persze, fel vagyunk szerelve mindenféle konzervvel, egyéb tartós étellel, vízzel, teával, whisky is van, szinte minden napra egy liter négyünknek, meg számtalan fogyóeszköz... gyümölcs például... Akik nem először járnak ezen a holdbéli tájon – mi meg már harmadszor tértünk vissza –, nagyon jól tudják, hogy első feladatunk elfogni egy rénszarvast, magunkhoz szelídíteni, ami nem nehéz, ha viszünk szénát, mi meg vittünk, a szán elé fogni, mert hát a technika néha csődöt is mondhat, és elindulni az éppen felengedő nagy vizek felé, hogy még idejében megelőzzük az ébredő medvéket, a legzseniálisabb halászokat a világon, hisz cirkuszi ügyességgel balanszíroznak a legmeredekebb folyóesésben is, hogy elkapják a kiugráló lazacokat. A medvék ellen őrszemet állítottunk, ketten pedig hálóval negyven, darabonként három kiló körüli lazacot cserkészünk be. – Ennyi megfüstölve elég lesz – állapítottuk meg, szánra ültünk a zsákmánnyal, a medvék még mélyen aludtak...

Ezután – mint ahogy a későbbi rekonstrukció során egyértelműen bebizonyosodott – elaludtam, és képzelgésemlázalomként folytatódott. Elérkezett a sarki nyár utolsó napja. A hazautazásra készülődtünk, kitűztük a

leszállópályát jelző fáklyákat. A megbeszéltnél napon – nem volt már világos, de az ég kékje a fáklyák lobogásában fel-feltűnedezett – simán landolt a gépmadár. A repülőn azonban csak három hely volt, mert útközben a pilóta kényszerleszállást hajtott végre, hogy megmentse két agyonfagyott kutatót, akik egy másik bázishoz tartoztak. Valakinek négyünk közül itt kell maradnia, mert túlsúly esetén a többiek épsége is veszélybe kerül. Gyufát húztunk. Én húztam a rövidebbet. Enyém a nyolc hónap sötétség. Tudomásul vettem, hogy hajszálon függ az életem. Sőt...

Az első hónap végén elfogyott a füstölt lazac – közösen ettük meg a rénszarvassal, akivel, mert hogy számomra ember lett, egymás testét melegítettük. A második hónap végén elfogytak a konzervek, de még maradt víz és tea, meg kevéske tüzelő. A negyedik hónap végére – az út felén – kimúlt a barátom. Aszott csontjain maradt húst hosszú körmeimmel kapargálva, bőrét magamra rántva, még két hónapot tudtam le, amikor elérkeztem az utolsó előtti széndarabomhoz. Bedobtam, és a fellobanó fényben láttam egy arcnak semmi esetre sem nevezhető vámpírpoftát, két mélyben ülő, aprócsaka rénszarvasszemet, majd azt, hogy egy szájnak aligha nevezhető nyílásba szőrösömöt tesz egy bot. Aztán a botot is bedobtam a tűzbe. Sercegett a ráaszalódott zsír... Egyszer csak halványvékony fény derengett föl a horizonton. Hajnalodik... Jéghideg kezemmel végigsimítottam tűzforró homlokomon. A párnából folyt a beleivódott veríték. Szóval élek... Túléltem a nyolc hónapot.

Talán jobb volna álom és ébrenlét határán maradni – gondoltam –, ám én a feleségem keze után nyúltam inkább azon a jéghideg reggelen, amikor megértettem végre, hogy lázas és vergődő menekülésem önmagam elől, vagy bárminemű gondolat elől hiábavaló próbálkozás, és a legkockázatmentesebb vállalkozásnak az én házasságom tűnik, ha végre elkezdek dolgozni.

Pont itt, ennél az utolsó mondatnál lépett a feleségem a dolgozószobámba. Abbahagytam a gépelést, és kérdően ránéztem.

– Tűért jöttem meg cérnáért – mondta, én meg előzékenyen felálltam, hogy hozzáférhessen a varrógép fiókjához, mert végül is az én írógépem van rossz helyen. Mit keres egy varrógépben.

Aztán, ahogy egyedül maradtam, gyorsan befejeztem az utolsó mondatot. Bementem az ebédlőbe, épp csak stoppolni kezdte a harisnyáját, én meg felolvastam neki a novellát. Tetszett neki.

– Vidd el a kiadóhoz – mondta. Én meg elindultam. A kiadóban nem találtam senki felelős személyt, akire rábízhattam volna az írást. Dolgavégezetlenül indul-

tam haza. Fölszálltam egy buszra. „A fel-feltűnedező bágyadt, áporodott busz bűzében...” – ez szimplán hangzik... így nincsen hatása!

Mint valami varázsütesre, bárhogy volt is, ahogy átötyköltünk a Lánchídon, pont a végén még két angolt, egy házaspárt, valószínűtlenül fényképezni láttam a budai szegecshalmot, s én csak tűnődtem a hajdani Duna fölött, amikor még ott tartottam, hogy hej de legény volt ez a Clark, hogy ezt a sokkhatást is (autók hadát) előre látva megtervezte ezt a csodát, egyszer csak megálltunk a róla elnevezett téren, mellem került, mármint a buszban, három ellenőr.

„Mondhatta volna szebben, kis lovag”... gondoltam, amikor fel lettem szólítva, hogy mutassam meg a jegyem. „Kizárólagosan a jegyre vagy a bérletemre vagyok kíváncsiak?”... Viszonylagosan úgy voltam öltözve, hogy jobb időket látott ember benyomását kelthettem. Ülve is maradtam. Még a napszemüvegemet sem toltam a homlokomra.

Elsőként a hölgy szólított föl.

– Nincs nálam semmi, se személyi, se pénz.

Aztán, hogy megvan a várva várt aranyhal, mellém állt egy szigorúbb arcú férfi. Mondtam, hogy hiába, már előadtam az igen tisztelt hölgynek is – és nekem aztán mindegy, elmondom mégegyszer, ha kell százszor is –, nincs egy vasam se, se személyim, se boldog őszám... (És még mindig csak az alagút közepén jártunk, amikor tele van női vezetőkkal a város, és akkor még a férjeiknek, és a leendő vállalkozó gyerekeiknek is lesz Mitsubacsuikájuk, gondoltam ingerülten.)

...hát kapja be, azt mondja a férfi ellenőr, hogy hát maga tudja, velünk van egy rendőr. És tényleg, egy fiam lehetne hót kopár fickó lép mellém, én meg csak ülök napszemüvegben, és Clarkra gondolok, ez meg mint valami westernfilmben, előrántja a csillagát, én meg most aztán föltolom a napszemüveget – ha te így, én is így –, tartóztassanak le, csináljanak velem, amit akarnak, de semmi nincs nálam, se személyi, se pénz. Végezzenek ki! Erre megszeppentek. Még a rendőr is.

– De valamit azért csak fel tud mutatni? – lökte ki magából.

– Igen – mondom –, itt van ez a novella. Ez kábé hétezer forintot ér (jóval többet, de ez a kínai piaci ár jelenleg), ha – folytattam – levonják belőle a büntetést, akkor pont egy ötezrest adnak nekem... Nehogy azt higgyék, hogy én szórakozok, az a címe, hogy „Minden tél más”.

...Ekkor értünk a Krisztina téri templomhoz, a busz nyitott ajtajából még utánuk kiáltottam:

– Nézzenek be a templomba! Itt esküdött örök hűséget Széchenyi István és Seilern Krescencia.

Lénárt Imre

MISA

Immáronkilenc hónapja, hogy két budapesti éjjeli menedékhelyen rendszeres kapcsolatba kerültem hajléktalanokkal, és ezáltal volt szerencsém megismerni az új fogyasztói társadalom világához igazított életformájukat.

A hajléktalan lét megismerésének első stádiumában döntőnek találtam azt a bennem lejátszódó folyamatot, ahogyan a káros előítéletek szertefoszlottak, pontosítva, hogy nem csupán a metró és a pályaudvarok aluljáróiban fagyhalálnak kitétt, passzív hajléktalanok életmódja létezik, hanem fellelhető egy kimondottan aktívnek nevezhető, színes megélhetési stratégiákkal telítődött hajléktalan létforma is, melynek a legnagyobb szeletét a gyűjtögetéssel összefüggő jövedelemszerzési forma tette ki. Munkám tehát azt a hajléktalanokról kialakult, köztudatba rögzült előítélet-gócotis megszüntethetné, miszerint nem egy enervált, inaktív embertömeeggel állunk szemben, amikor a metróaluljárók forgásában elveszve, közönyesen hagyjuk magunk mögött a fedélnélkülieket.

1997. 11. 10. (hétfő)

A Gyöngyösi úti metróaluljárónál reggel nyolcra beszéltem meg Misával a találkozót. Pontosan érkezem, de Misát még nem látom sehol. Rágyújtok egy cigire, a napfény a szemembe tükröződik a Duna-Plaza Szupermarket fémburkolatú toronyfaláról. Szép időnk lesz a guberáláshoz, jegyzem meg magamban. A Meder utca tejszürkeségű homályában felbukkannak a hajléktalanok imbolygó alakjai, akiknek reggel nyolcig kell elhagyniuk a Szűnyog-szigeti éjjeli menedékhelyet. Az első csoport elkullog mellettem, majd hamarosan következik a második is, melyből a huszoneves Pali válik ki, s jön oda hozzám. Kezet fogunk, kér tőlem egy szál cigit. Ő a Móricz Zsigmond körtéren szokta kezdeni a reggeli munkát, ahol rendszerint a járóelőkötől kéreget. Pár óra alatt megvan ezer forint, de tegnap olyan kivételes napja volt, hogy egy közepkorú nő ezer forintos bankjegyet ajándékozott neki. Ha a mai délelőtti lejmolás mégis rosszul sikerülne, akkor sincs probléma, mert ebben az esetben felmegy a Gellért-hegyre kukázni, koldulni.

8 óra 10

Az utca közepén megpillantom Misát, lehorgasztott fejjel, lassú, fáradt léptekkel közeledik felém. Láthatóan rossz bőrben van: szemei alatt hatalmas kék karikák, az arca beesett, szemében különös, egészségtelen fény. Köszönök neki, ő csak bólint egyet, és rögtön elkapja a köhögési roham. Állunk egy helyben, Misa begörcbült háttal, rázkódó vállakkal küszködik a

rohamával. Amikor megkönnyebül, elindulunk az aluljáró irányába, metróra szállunk.

– Legjobb lenne öngyilkosnak lenni. Nem bírom már olyan jól, mint tavasszal, ha föl kell mennem pár lépcsőt a szállón, már köhögni kezdek, a lábam sem a régi. Nézd meg, milyenek a kezeim – nyújtja felém a tenyerét –, tegnap egész nap jártam a várost, és csak háromszáz forint sikerült. Milyen élet ez?!

Hamarosan megtudom, hogy nincs TB-kártyája, ami szükséges lehet bármilyen rosszullet esetén. Megfogadja a javaslatomat, hogy pár perc alatt azt is elintézzhetjük a személyi igazolványához szükséges illetékmentességi kérelemmel együtt. Úgy kalkulálok magamban, hogy ha minden simán megy, akkor két óra alatt végzünk is a hivatalos ügyekkel, utána következhet a guberálás. Misa ezeket a papírokat már évek óta nem intézte el, mivel csak három elemije van – olvasni még éppenséggel tud, de írni – a nevének kívül – szinte semmit sem képes. Elmondása szerint az a legnagyobb baja a hivatalokban, hogy alig érti, mit is magyaráznak neki, őt meg egyáltalán nem értik meg.

Misa szeptemberben lett ötven éves. Apai ágról cigány származású, anyai részről pedig Nógrád megyei, törpe telkes, szegény életű magyar családra vezethetők vissza a gyökerei. Tizenkét testvérét és jómagát nélkülözve nevelték föl a szülei, akik a kállói TSZ-ben állatgondozók és pásztorok voltak. Nem tudott rendszeresen iskolába járni, mert hajnaltól délelőttig kellett az édesapjával a falu állatait kihajtani a határba. Tizenhét éves volt, amikor megszüktette a

csitári búcsúból a tizenöt éves, gyönyörű cigány lányt, akitől hat gyereke született, de csak három maradt életben. Évekig példás családi életet élt, hajnaltól napestig dolgozott a helyi TSZ-ben. Közben feleségével megromlott a szexuális viszonyuk. Az asszony a gazdaság telepén összeszűrte a levét egy állatgondozóval, amiről Misa semmit sem tudott. Aztán az egyik barátja hívta fel a figyelmét arra, hogy jobban tenné, ha ránézne olykor az istállóban tevékenykedő asszonyára. Misa nem sokat teketóriázott, feldúltan megindult a bizonyos istállóhoz, és benyitott. Dermesztő látvány tárult elé, amikor megpillantotta a hancúrozó párt, és a nőben saját feleségét ismerte fel. Nem telt bele egy szempillantás, megragadta az ajtófélfánaktámasztott, keze ügyébe eső vasvillát, és őrjöngve a házasságtörőkre rontott. A férfit egy rutinos mozdulattal vasvillaélre hányta, ahogyan a szénát szokás. A térdénállva könyörgő asszonyt pedig a feje felé bökve sebesítette meg úgy, hogy csak az ornyerge mentette meg bal szeme világának elvesztésétől is. A dulakodásra összeszaladtak a munkások, sürgősen riasztották a sebesült asszony bátyjait, akik pár perc múlva már közre is fogták a még mindig ziháló Misát. Ő pedig önkívületében kést rántott, és azt üvöltötte: „Ha ez kell nektek, hát akkor csak nesztek!” És háromszor hasba döfte saját magát.

Hirtelen felindulásból elkövetett emberölési kísérletért nyolc hónapra ítélte a bíróság, amit Tökölön le is ült. Szabadulása után Budapesten zsákoló munkás lett egy malomban, ahonnan két és fél évi munkaviszony után elbocsátották a rendszerváltással együttjáró cégfelszámolások következtében. Egy évig a Moszkva téren svarcban dolgozott, majd a növekvő fiatal munkaerő-konkurrenciával szemben nem tudta felvenni a versenyt. Guberálásból tartotta fenn magát, azóta hajléktalanszállókon húzódik meg éjszakára.

8 óra 35

Felülünk a négyes villamosra. Misa az ablakon át figyel a körútra kitett építkezési konténereket, amikből szerinte már korán reggel kipakolják az alumíniumot és rezet a szemfüles guberálók. Egyébként meg teljesen bizonytalan, hogy milyen időközökben hordják ki az építőmunkások a selejtes kábeleket, amelyekből a szigetelés leégetésével lehet eladható rézhulladékot nyerni.

8 óra 40

Leszállunk a Király utcánál, és befordulunk a Kürt utcába, ahol a hajléktalanok irodájában az illetékmentességet kaphatjuk meg. Az iroda előtt néhány kuka állja el az utunkat.

– Én nem szoktam kukából enni, mert sok betegséget kaphat tőle az ember. De ha be van csomagolva, és a kuka tetejére teszük, akkor megeszem, de csakis azokat. Különben meg veszek pár zsemlet és egy kocka sajtot, akárcsak tegnap is. Ha nincs pénzem, akkor a szállón eszek este.

Az iroda csak tízkor nyit. Úgy döntöttünk, hogy addig megcsináltatjuk a TB-kártyát a Damjanich utcában. Felszállunk a hetvenes trolira.

9 óra

A Társadalombiztosítási Irodában Misának kérnie kell az igényléshez szükséges űrlapot. A nyomtatványt kiadó közalkalmazott megkérdezi Misát, hogy magyar állampolgár-e. Csöndesen válaszolja, hogy igen. Megkapjuk a lapot, én nekilátok, hogy kitöltsem. Misa odahajol hozzám, és halkán suttozja:

– Hallottad, azt kérdezte, hogy magyar vagyok-e? Hát hogyné lennék! Ő még a világon se volt amikor én már régen megszülettem!

Végzek a kitöltéssel, elindulunk a kettős szoba felé. Az ajtóban egy biztonsági őr strázsál, és zavarbaejtően mér végig minket.

– Hova mennek?

– Leadni az igénylést neki – válaszolom, és Misára mutatok, aki a hátam mögött áll.

– Ezt megelőzően volt már az illetőnek TB-kártyája? – tart föl az őr.

– Nem, nern volt – válaszolom.

– Akkor még kiskorú? – élcelődik.

Nem válaszolok semmit, hanem rézsútosan belépek a szobába, kikerülve ezzel a bejáratot elálló őrfélét. Misa csöndesen követ engem, szerencsére nem hallott semmit az egész beszélgetésből, amit természetesen mindig meg kell kérdeznie az őrnek, de azért azt tudnia kéne, hogy kinek, milyen kérdést tesz föl.

Várnunk kell, amíg az adatokat ellenőrzik.

– Misa, a kórházban sem volt TB-kártyád, amikor hasnyálmirigy-gyulladással bent feküdtél?

– Nem, soha nem volt még.

– Akkor biztos megbüntettek.

– Nem, mert kiszöktem a kórházból.

– Hogyhogy?

– Hát bent voltam a kórházban, és mondták, hogy diétáztatni fognak. Tükröztek is, vagy mit csináltak... Kifeszítették a számat, ahogy a lónakszokták. – Nagyon nyel, eltorzul az arca. – Aztán meg nem adtak enni két napig. Szóltam a nővérnek, hogy mikor kapok már enni. Az meg azt mondta, hogy délben már lesz ebédem. Lementem sétálni, és mire feljövök, látom, hogy már mindenki előtt ott vannak az üres tányérok...

– Hát rólam elfelejtkeztek. Mondom a nővérnek,

hogyan hol az ebédem, az meg azt mondja nekem, hogy majd este lesz. Én meg erre mondom neki, hogy a faszomat a szádba, és elindultam megkeresni a doktort. Megtalálom őt a folyosón, mondom neki, hogy adják ide a batyumat, és már itt se vagyok. Az meg azt mondja, hogy nem lehet. Én meg erre megfogtam a szakállánál, és kiabálom neki, hogy itt éheztek mar két napja, megyek innen a gecibe! Ő meg csak könyörög, hogy rendben van G. úr, rendben van, csak erresszen el! Hát így történt.

Az ór Misa nevét kürtöli. Egy perc múlva TB-kártyástul elhagyjuk az irodát, és felszállunk a hetvenes trolira.

9 óra 55

Újra a Kürt utcában bandukolunk.

– Honnan szerzed a ruháidat?

– Kapom haveroktól a szállón. Tegnap este is a Lófejű adta nekem ezt a cipőt – és a lábán lévő, jó állapotban levő, olasz bőrcipőre mutat.

– Kukából nem szoktál kivenni?

– Nem, mert félek, hogy megvernek, de tegnap az egyik utcai konténerben találtam ezt a csizmát. – Előhúz a szatyárból egy piros színű női csizmát, aminek talpa kissé kopottas. – Próbáltam este föl húzni, de kicsi volt. Nem baj, a Vakegérben majd elsózzuk, ha lesz még valamim ma.

– Hol van ez a kocma?

– Itt a közelben, egy-két fröccsért vagy pár forintért ellehet adni a dolgokat.

– Most mennyi pénzed van?

– Százötvennégyforint.

Bemegyünk a Kürt utcai hajléktalanokat segítőköz. Tömött sorokban várakoznak a kliensek, ezért nem várjuk ki a sort, hanem az illetékmentességet inkább a nyolcadik kerületi adócsoporthoz fogom megigényelni Misának, ahol feltehetőleg kevesebben lesznek.

Felszállunk a hatos villamosra, és leülünk. Látom, hogy a villamoson egy harminc körüli roma srác megpöcköli Misa fülét, majd villámgyorsan háttal fordít neki. Misa körbenéz, és felismeri régi ismerősét a Vajdahunyad utcai menhelyről. Hangosan üdvözl.

10 óra 10

A Baross utcai Adócsoporthivatala csak délután kettőkor nyit. Nem várjuk meg, hanem megkezdjük a kukázást. Most már Misa a főnök. Lemegyünk a Salétrom utcán, figyeljük a konténereket, de már üresek. Út közben belebotlunk egy-két strichelő örömlányba is.

– Mikor voltál utoljára nővel, Misa?

– Egy útgondozó nő volt, februárban ismertem meg egy kocsmában. Felvittem a húgom lakására a Dzsumbujba. A húgom megágyazott nekünk a konyában... De a nő olyan volt, hogy bevizelt éjszaka, meg nagyon sokat ivott... A húgom mondta, hogy ilyen nővel ne kezdjek, én meg azóta nem is találkoztam vele. (...)

10 óra 30

Leszállunk a Nyugati-térenél. A Skála Metró üveg-visszaváltója felé vesszük az irányt. Az oszlopnak támaszkodvakétsövesvárakozik, megszólítják Misát.

– Hello, Misi, megvagy?

– Ja – feleli kurtán, és sietősen lépkedünk a Markó utca felé.

A Markó utcába benézünk, de innen már elvitték azt a konténeret, ami a hét végén még itt állt. Az építkezés befejeződött, eggyel kevesebb lett a megélhetési forrás.

– Nem baj, a lényeg az, hogy szép időnk van! Devla ügyis velünk lesz! – jegyzi meg vidáman Misa.

A Bajcsy-Zsilinszkyn sietünk tovább. Misa nemcsak a konténereket keresi fürkészőn, hanem a járdát is alaposan szemmel tartja. A Kálmán utca Bajcsy sarkán felvesz egy eldobott csikket, rágyújt. Elindulunk a Kálmán utcán, az egyik trafik előtt Misa megáll, megszámolja a pénzét, és bemegy a boltba, ahol egy doboz Pannóniát vesz 103 forintért. A Vadász utca felé lekanyarodunk balra, de a következő keresztutcánál Misa észreveszi, hogy eltévedtünk. Megfordulunk, és a szemünk elé tárul a Markó utcai bíróság, és ez mesélésre ösztönzi Misát.

– A Lófejűvel voltam itt május harmadikán. Gondoltam, hogy ügyis nyolcadikán lesz a névnapom, akkor legalább egy kis pénzt szerezzek magamnak. Délelőtt idejöttünk, és az egyik pinceablak alurácsát leszedtük, ami tizenhét kiló lett, aztán délután visszajöttünk, és levettünk még egy rácsot, ami már húsz kilós volt. Másnap gondoltam, hogy egyedül csinálom meg, de sajnos harmadjára megfogtak, és ugyanabban a házban el is ítélték egy év felfüggesztetre.

10 óra 40

A Kálmán utcában bemegyünk egy nagyfröccsre (35 forint), leülünk egy szemüveges, negyven körüli férfi asztalához, aki tévéújságot lapozgat, és aláhúzogatja benne a műsorokat. Misa beszélgetni kezd vele, aki megígéri, hogy holnap tízkor itt lesz, és hoz majd egy nadrágot és néhány alsóneműt ingyen Misának. A férfi le van százalékolva, és már körülbelül tíz éve látogatja ezt a kocsmát. A felesége állandóan kórházban van, a kezelése sok pénzt visz el, amiért papírokat, üvegeket és ruhákat szokott összeguberálni.

10 óra 55

Kijövünk a kocsmából, megnézzük a sarki konténeret, de nem találunk benne semmi hasznosíthatót. A Hold, a Báthory, a Honvéd és a Vécsey utcában lerakott konténereket is végigtúrjuk, de nincs bennük semmi. Misa szerint még öt-hat évvel ezelőtt iszonyúan megérte a konténerezés, egyesek milliomosok lettek belőle. Elég volt délelőtt két óra alatt három-négy konténeret végignézni, és már egy zsákra való fémmel lehetett a méheshez menni. Általában napi három-négyezer forintos bevétel volt a gyakori. Ma már túl sokan vannak egy konténerre.

A TV épületénél szintén építkeznek. Misa odamegy az egyik báméskodó, hatvan év körüli munkáshoz:

– Na, van valami? – kérdezi, mintha tegnap is találkoztak volna.

– Azt hiszem, nincs... vagy talán lehet. – Bemegy az állványok közé. – Nem, nincs semmi. De majd holnapra félreteszek valamit, ha lesz.

Misa megköszöni, elindulunk. A múltkor hat kiló ólmot kapott tőle, amit 360 forintért adott el a méhesnek. A Zoltán utcán kullogunk. Misa határozott léptekkel jobbra lefordul az Akadémia utcánál, én a nyomában vagyok. Ismét egy építkezés egy konténerrel. Misa kiokosít, hogy itt a biztonsági őrekre kell vigyázni, mert ha azok meglátnak, biztos, hogy elzavarnak, ki kell várnunk a megfelelő pillanatot.

Tiszta a levegő, körbe járjuk a konténeret. Egy sörös üveg és egy 30 dekás alumínium lécső lesz a zsákmányunk, az irodai tűző- és lyukasztógépekkel nem tudunk semmit sem kezdeni, még a Vakegérben sem lehet eladni, otthagyjuk. Az Akadémia utcán továbbmegyünk. Misa megtorpan az egyik ablakpárkánynál, ahol egy vaslécet vesz észre. Előhúzza zsebéből a körömnymi méretű mágnes darabot, ráteszi a fémmre, amiről azonnal lepottyant. Beleteszi a szatyrába, és elmagyarázza nekem, hogy ez horgany, a vasra ráta-pad a mágnes.

Az Akadémia épületének sarkán állunk. Azt mondja, hogy a legjobb az lesz, ha ő most egyedül járja körbe az épületet. Elfogadom a döntését. Misa eltűnik, majd kisvártatva visszajön. Nem volt szerencséje, elzavarták, pedig a múlt héten azokat a horgany anyagú selejtes párkányokat kapta meg, amiket újakra cseréltek ki. Az Akadémia homlokzata felől bemegyünk az építkezési területre, ahol egy konténerbe pakolják a munkások a hulladékot. Az itteni brigád tagjai felismerik Misát, és hagyják kapirgálni a hulladékgyűjtőben, amiben egy karhosszúságú szigetelt kábelt talál. Előveszi a bicskáját, gyors mozdulattal lehámozza róla az szigetelést. Az egyik munkás megkérdezi tőle, hogy

kell-e még neki ilyenfajta kábel, mert ha igen, akkor még le tud vágni egy selejteset. Misa bólint, a férfi pedig odahozza a kábelt. Igazából úgy tűnik, hogy a munkások közönyösen viseltetnek a fémkéregető Misa iránt, megszokták ezt a jelenséget, egyfajta szimbiózis alakult ki közöttük, hiszen valamikor italt is kapnak tőleakábelért. (...)

12 óra 20

Kijövünk a borozóból. Misa benéz a Maros utcába, ahol két – eddig ismeretlen – konténer árválkodik. Belekukkantunk, és egy vasalót fedezünk föl benne, a vezetékét már lenyisszantották. Egyértelmű, hogy itt már mások is jártak, szerencsére azonban nekünk is hagytak egy ötven centis vékonyka vezetékét, amit Misa gondosan a kézfejére teker, aztán csomót köt rá, és a táskájába süllyeszti.

A Váci utcában gyalogolunk tovább, majd a Szerb utcánál egy újabb tárolóra figyelünk fel. Csak úgy roskadozik a „hulladéktól”. Rávetjük magunkat, mohón turkálunk. A tisztességesen öltözött járókelők megbámulnak minket, a turisták is elidőznek néhány pillanatra a látványunkon, mint egzotikumon. Ügyet sem vetünk rájuk, hiszen fontosabb dolgunk van ennél: találnunk kell valami értékesíthetőt a sötétedés beálltaig. Misa hamarosan örömteli arccal int magához: egy neonarmatúrát látott meg a kupac alján, amit egymaga nem tud kiszedni a halom alól. Előhúzza az egyik zsebéből egy rozsdás harapófogót, és kitépi a berendezésből a transzformátort: értékes sárgaréz tekercset rejt magában. Nekiveselkedik, hogy leüsse a transzformátor burkolatát, amikor a hátunk mögött egy érdes hang szólal meg:

– Hello! Azt nem úgy kell leverni! – Fiala guberáló a hang gazdája, akit Misa régről ismer. Kiveszi Misa kezéből a tekercset, ütemesen a konténer falához csapkodja. A porcelánszilánkok szanaszét röpködnek a Váciutca irányába.

– Kajád van? – kérdezi Misa.

– Nincs, de van viszont horgonyom. Ma már csináltam vagy ezeröttszáz forintot, és még ez is itt van.

Kisegít minket azzal az információval, hogy a Váci utca hetven szám alatt most töltöttek föl egy konténeret néhány vezetékkel, azután odébb áll.

Magunk mögött hagyjuk a Szerb utcai hulladékeldorádót, és a Váci utcai címre sietünk. Hatalmas köteg szigetelt kábel vár ránk, amit Misa nagy szakértelemmel megtapogat, aztán előveszi a bicskáját, és megkezd a vezetékek lenyúzását. Pár perc küzdelem után feladja.

– Nem lehet leszedni róla, mert a hidegtől ráder-

medt. Bezzeg, ha nyár lenne, úgy lehetne lehúzni róla, mint a csuda!

Visszarakjuk a kábeleket, és elindulunk.

12 óra 40

A Fővám-téren felülünk a kettős villamosra, a Haller utcában szállunk le róla. A Haller utca sarkán lévő BKV karbantartó telep kapuján bekukkantunk, az udvar közepén áll egy konténer. Misa óvatosan belopakodik a telepre, tartva attól, hogy a portás megláthatja. Szerinte, ha ketten mennénk be, akkor nagyobb feltűnést keltenénk, így én kint várom meg a kapunál. Misa bőszen kotorászik a hulladékok közt, aztán fölkap egy jókora méretű papírdobozt. Csillogó szemekkel rohan felém:

– Ezt aztán lehet mérni, még ma!

A, doboz színültig van vízvezeték-elosztó rézcsövekkel, három rendszámtáblát, két alumíniumcsövet, egy alumínium táblát és kábé 25-30 deka alukábelt talál még benne. Misa a hóna alatt egészen új, cipzáras női retikült szorongat. Szétnyitjuk, belső rekeszeit kiforgatjuk, előfordult már, hogy így talált valaki nagyobb értékű bankjegyet. Egy ötvenfilléresert és egy elhasznált vonaljegyten kívül semmi nincs benne. Misa szerint a táskát még a Vakegérben sem értékesíthetjük, inkább visszaviszi a konténerhez. Újabb öt percet időzik a hulladékgyűjtőnél, majd kisvártatva két másik rendszámtáblával, egy alumínium kavékiöntővel, egy drótra fűzött nagyjából egy kilót nyomó alumínium ruhatári bilétákkal, egy alumínium hamutállal és egy rézhuzalokat tartalmazó transzformátorral tér vissza. Megkezdjük a talált holmik rendezését: a rendszámtáblákat háromrét hajtva összelapítjuk (erre azért van szükség, mert a méhesnek tilos bevennie bármilyen műközfunkciót szolgáló táblát). Misa a kavékiöntőt megszabadítja a bakelit nyéltől, az alu- és rézkábeleket négyfelé hajtva összegombolyítja. A transzformátorral végül is nem vesződik, időigényesnek tartja, kidobjuk a legközelebbi kukába.

13 óra 15

A Drégely utcai MÉH bejáratánál megállunk, eloltjuk a ciginket, aztán Misa határozott léptekkel megindul a pincehelyiségbe vezető téglalépcsőkön. A pince gyomrában két férfi látja el a fémek mérését és a pénztári teendőket. Misát már jól ismerhetik, előre köszönnek neki, érdeklődnek hogyléte felől, rám ügyet sem vetnek. Lemerik a szétválogatott hulladékot. 1260 forintot kapunk, ami a hétfői nap gyenge hozamát figyelembe véve rendkívülinek számít.

13 óra 25

A Mester utcában beülünk egy borozóba. Misa egy nagyfröccsöt rendel magának 35 forintért, miután megitta, kéri a következőt. A kocsmá ajtaján újabb ismerős lép be, akiről hamarosan kiderül, hogy Misa unokabátyja, és szintén fővárosi hajléktalan. Közös üzletet ajánl: pár napja felfedezett egy építkezést, ahol a selejtes alumínium polckereteket kipakolják az udvarra, és nekünk csak annyi dolgunk lenne, hogy az összekötözött alusíneket a hónunk alá fogjuk, és elvisszük a közeli méhesnek. Tegnap is ott járt, elemelt egy köteget, negyven kilót nyomott, hatezer forint ütötte a markát. A hely címét egyelőre nem hajlandó elárulni nekünk. Misa rendel neki egy nagyfröccsöt, és gyanakvóan néz rá:

– De ha átbaszol, leültetnek... felfüggesztetten vagyok.

B. csak legyint rá, és ismételten magyarázni kezdi az akció veszélytelenségét, különös hangsúlyt fektetve arra, hogy selejtes holmiról van szó. Aztán arra tereli a szót, hogy ma az utcán kapott egy komplett öltönyt egy idős asszonytól, ami megér vagy ezer forintot, és már húzza is elő a szatyrából. Megajánlja Misának, aki sokallja az árát, kétszázat ígér érte. B. villámgyorsan visszagyömöszöli az öltönyt a szatyorba, és válasza sem méltatja Misa ajánlatát. Visszahívja Misát egy nagyfröccsre, és megállapodnak abban, hogy másnap reggel tíz órakor találkoznak a Kálmán utcai borozóban, és lebonyolítják az ügyletet. Fél háromkor B. elbúcsúzik tőlünk, mert a Tömő utcában hamarosan nyitják az ingyenkonyhát, nem akar lekésni. (...)

15 óra

Meglátogatjuk a Belgrád rakparti borozót, ahol Misa negyven forintért megiszik egy nagyfröccsöt.

Elhagyjuk a kocsmát, megteszünk vagy száz métert, és Misa lehajol egy félig elnyomott csikkért, rágyújt, aztán pár lépés múlva sápadt arccal megmarkolja a gyomrát, és lehuppan az egyik ház tövébe. Leülök mellé, és várok. Látom, hogy erős fájdalmai vannak, nem is terhelem a kérdéseimmel. Percekig ülünk egymás mellett, amikor végre megszólal, és elmondja a panaszait: a hasnyálmirigyével lehet valami gond, amit nem engedett megműteni. Lassan feltápáskodunk, és megyünk tovább. (...)

15 óra 55

Misa felül a Ferenciek terén a metróra, hogy a Gyöngyösi útnál kiszállva, bemenjen az éjjeli menedékhelyre...

BRNY ÁLLAMBIZTONSÁGI SZERV
 ÉRTÉKELŐ, TÁJÉKOZTATÓ, TITKÁRSÁGI
 ALOSZTÁLY

SZIGORUAN TITKOS!

221-64/166/1984.

...sz. pld.

Napi operatív információs jelentés
 Budapest, 1984, november 15. /166/

1./
 ABZA

~~XXXXXXXXXX~~/Bp. 1984. 1. 17., ~~XXXXXXXXXX~~ a Mórész Zsigmond Giv-
 názius III. osztályos tanulója - a már ismert - SZETA, Dialógus, és
 a Gabcsiková-Nagymaros vízellátás építése ellen tiltakozó jelvényeket
 árultott osztálytársai körében.

Több alkalommal osztott szét társai között "Bevezető" és "Dialógus"
 című szamizdat kiadványokat.

Tevékenységét 1984. tavassza óta folytatta. Meghallgatása során cse-
 lekményét elismerte, egyben közölte, hogy a fent jelzett anyagokat
 édesanyja tudtával hozta el otthonról.

Megjegyzés:

Hegedűs Tamás édesanyja SOLT OTTILIA a III/III-4. Osztály egyik
 kérelmezője. Az iskola igazgatója Hegedűst az iskola látogatása
 alól felmentésztette, ügyét saját hatáskörébe bírálta el.

Intézkedés:

Tájékoztatjuk a III/III-4. Osztályt.

Borváth János r.szds.
 alosztályvezető

L A T O S A S:

Hegedűs Tamás r.szds.
 kapitányhelyettes

45/128/8/166/84

(Solt Otília és Petri György) Fotó: **Jávor István**

Elbert Márta

OTTILIA

(Forgatókönyv-részletek az azonos című dokumentumfilm nyomán)

PETRIGYÖRGY: Drága Ottilia! Választhattál volna alkalmasabb időpontot az elmúlásra. Május közepét, mondjuk. Mikor vadul virágzik, burjánzik a természet. Mint a rák. A kutyák ekecselnek, költ a fűrj, meg a sárgarigó. A költő az most költ, mert a halálszerűség ihletett pillanatát nem mulaszthatja el. Szakszerű sírásás, ez a mestersége. A költő pillanatmegállító gép. Szép filmet csinált Rólad a televízió. Kár, hogy te értelemszerűen már nem láthattad. Fogyunk, fogyatkozunk, Ottilia. Cserélődik ki körülöttünk a világ. Zárulunk be magunkba. Leginkább a temető társas életünk alkalmas színhelye. Utána kocsma. Ahol az egyre penészesebb, ványadtabb, vagy éppenséggel elhajasodott túlélők, sör és/vagy vodka mellett diagnosztizálják egymást, abból a szempontból, hogy ki lesz a következő. Nyugodjál békében.(...)

CSALOG ZSOLT: (...) Kemény Pista három kutatást csinált párhuzamosan. Csinálta a szegényvizsgálatot, csinálta a cigányvizsgálatot, és egy csepeli munkásvizsgálatot. Ezek nagyjából egyidőben indultak. Na most ugye ma már nehéz felidézni, hogy ez mennyire irritáló volt, témájában – már egyszerűen témájában is – a hatalom számára. Kész provokáció volt. Ugyanakkor a Pista legkevésbé sem annak szánta. Nagyon is komoly, tartalmas politikai programja volt a dolognak. Ez három párhuzamos vizsgálat volt. Volt, aki az egyikben dolgozott, volt, aki a másikban, volt, aki a harmadikban. Volt aki kettőben is. Ottilia például kettőben is. Leginkább a „szegény”-ben dolgozott, de azért a „cigány”-ban is. Én csak a „cigány”-ban. (...) Mindenesetre én onnan ismerem Ottiliát. '71 elején indult a cigányvizsgálat. (...) Hát itt remek emberek voltak. Akik máig úgy érzik, hogy ez indította el őket a pályán, ez formálta fiatalságukban a gondolkodásukat. És azóta is egy ilyen láthatatlan összetartozás érzés köti össze ezt a bandát.

HAVAS GÁBOR: (...) Ugye abban nőttünk fel, hogy az igazság – hogy ilyen nagy szavakat használjak – az el van leplezve. Hogy a világról mindenféle hazugságokat próbálnak nekünk közvetíteni, és ehhez képest az a természetes emberi hang, amit a Kemény képviselt, és az a képesség és az a bátorság, hogy a dolgokat úgy nézzük, amint vannak, az fantasztikusan nagy élmény volt. Az Ottilia a Központi Statisztikai Hivatal

Gazdaságkutató Intézetének dolgozott több éven át. Aztán ott konfliktusba keveredett a főnökével, és akkor azt önként otthagya. A Fővárosi Pedagógiai intézet-hez került, és ott még a hetvenes éveknek majdnem a végéig folytathatott kutatásokat is. És hát foglalkozhatott olyan kísérletekkel is, amelyek a kutatásokhoz – hogy úgy mondjam – szervesen kapcsolódtak, vagy azokra szervesen ráépültek. Tehát például arra vonatkozó próbálkozásokat, hogy hogyan lehet a cigánygyerekek iskolai előmenetelének a sikeresebbé tételét megvalósítani, vagy elősegíteni. Hát aztán már politikai okokból kimaradt innen, és attól kezdve fokozatosan egyre inkább a margóra szorult. (...)

IVÁNYI GÁBOR: (...) Solt Ottiliát nagyon sajátos körülmények között ismertem meg, idestova húsz évvel ezelőtt. Akkor, abban az adott pillanatban hajléktalan voltam. A negyedik gyermekünket vártuk, és miután egy egyházi per kapcsán szolgálati lakásomból kilakoltattak, abban a kis házban pedig, ahol a feleségemmel és az édesapjával, apósommal akkor laktunk, megintcsak nemkívánatos elemek lettünk, ugyanis gazdát cserélt az ingatlan. Találnunk kellett valakit, aki hajlandó bejelenteni a családommal együtt, hogy a kerületben beadott lakásigénylésem ne vesszen el. És ugyan laktak rokonaim is a kerületben, de ők attól féltek, hogy a nyakukon akarnék maradni. Ha jól emlékszem, Haraszi Miklósjavasolta, mondta, hogy ő tud a kerületben valakit, aki gondolkodás nélkül alá fogja a bejelentőnket írni, és ez a valaki Solt Ottilia volt, akinek a lakásába akkor már többen be voltak – hasonló okmiatt – jelentve. (...)

HAVAS GÁBOR: (...) Az első konfliktusa, amiről ő mindig azt mondta, hogy lényegében a radikális ellenzékivé válását ez indította el, az az volt, hogy '77-ben kiment Párizsba, és mikor hazajött, hozott néhány ilyen tiltottnak számító könyvet, mint Szolzsenyicin stb... és megtalálták nála, elkapták, jegyzőkönyv, rendőrségi vizsgálat, munkahelyi fegyelmi, stb... És ettől még lázadóbb és még dacosabb lett. És aztán mikor aláírta a Charta nyilatkozatot, akkor kitették onnan a Fővárosi Pedagógiai Intézetből. Először még kihelyezték egy óbudai iskolához, ahol az első évben tanított. Akkor ez már túlzottan bizalmi állásnak tűnt, ahogy ő egyre radikálisabb ellenzékivé vált, a második

ményét, és nem csak feltétlenül a kerEkasztalnál, hanem a visszaszivárgó jelzések szerint akkor is, ha dühítette a leleplezés a hatalom képviselőit (...) Az Isten munkálkodik azokban, akik neki ellen nem állnak – ezt mondja az írás. Ki-ki a maga szája íze szerint fordíthatja. Tehát a Jó azokban jut diadalra, akik nem állnak ellen neki, semmilyen megfontolásból, még vallásos megfontolásból sem. (...)

KOCSIS ZOLTÁN: Életemben kétszervagy háromszor találkoztunk. Vele soha nem tegeződtem például. Szóval nekem szokásom az, hogy nagyon könnyen tegeződöm... Ő egy olyan tiszteletet parancsoló és valóban karizmatikus jelenség volt, hogy vele nem is lehetett elmenni a konfidenciának erre a fokára. De mindig éreztem a kisugárzását, és tulajdonképpen, azt hiszem nem is véletlen, hogy ő volt a SZETA egyik meghatározó egyénisége. Valami Jeanne d'Arc-szerű volt a lényében. Sokszor próbáltam megmagyarázni aztán a későbbiek folyamán, sok mindenkinek, politikailag elkötelezettnek, nem elkötelezettnek, Aczél György-

nek, hogy ez az egész dolog csak részben volt – véleményem szerint – politikai megmozdulás. Hát a valós alapja az volt, hogy Magyarországon, ugye (...) a politikai rendszer nem ismerte el a szegénységet. Szegénység persze, hogy volt és van is. Mint ahogy minden közép-kelet-európai országban van. Miután a politikai hatalom ezt nem volt hajlandó elismerni, hát persze, hogy politikai ügy lett egy idő után.

Malina János kért meg, aki azt hiszem, hogy abban az időben a Zeneműkiadó Vállalatnál dolgozott – de lehet, hogy ebben tévedek –, tehát '79 szeptember elején, hogy csináljak egy koncertet a SZETA javára. (...) Lett volna a műsoron Wagner és Bartók Gyermekeknek ciklusából egy csomó darab. Wagner alatt az én Wagner-átirataimat kell érteni. Azt hiszem, hogy akkor már kész volt a viráglányok jelenete a Parsifalból. Tehát azt is játszottam volna. Ha a koncert létrejött volna. (...) Egyszer csak Malina János felhívott telefonon, hogy hát a dolog mégsem aktuális, és a koncert nem lesz meg. Hát persze, tudom nagyon jól, hogy a meghívók egy

részét már a postán lefoglalták, másik részét a címzettek postaládájából szedték ki, ismeretlen kezek. Harmadik része el sem jutott a címzettekhez. Például arra határozottan emlékszem, hogy az Illyés Gyulának szóló meghívót hónapokkal később a posta kézbesítette a címzettnek. (...)

CSALOG ZSOLT: (...) Ottilia – hogy úgy mondjam – szegénynek született. Ugye, ha valaki szegényekkel foglalkozik, akkor nem teheti meg azt, hogy suttyomban meggazdagszik. Dehát azért ennél egy fokkal enyhébb formában sem, nem volt soha, nem volt... pénze. Sokszor ő adott nekünk, többieknek munkát. Mert ő nagyon jó szervező volt. És ezért néha tudott kutatások közelébe jutni, és akkor ő fizetett egy cipős skatulyából, amikor vittük az anyagot... (...) Sokan éltünk így akkoriban. És volt az a bizonyos százas, ami kölcsön formájában körbejárt. Egy másnak adogattuk. (...) Egy bővítoles kupleráj volt ez, ahol Ottilia dolgozott, élt, ügyfeleket fogadott, szegényeket segített. Tulajdonképpen talán mikor intézményesült SZETA formájában ez az ő állandó segítő tevékenysége, akkor ez valami megkönnyebbülést is jelenthetett neki, mert akkor mégis mások besegítettek, meg mégis, valamilyen nem hivatalos „raktárok” képződtek a város más pontjain is, ahová gyűltek a használt ruhák. (...) Az ezt megelőző időben egy kicsit Ottilia Komjádi utcai lakása töltötte be ezt a szerepet. (...)

SZIGORUAN TITKOS!
KÜLÖNÖSEN FONTOS!

101. sz. H A P I J E L E N T É S
Budapest, 1980. június 10.

1./ TA - 12 - 3

A "Szegényeket Támogató Alap" /SZETA/ egyik fő szervezője, Nagy Balint/építőss arról tájékoztatta kapcsolatait, hogy egy hangverseny előjára megszerezte az IPARTERV kulturtermet. A hangversenyt Kocsis Zoltán kongoraművész adná a SZETA javára és KISZ-rendezvénynek ilcoznák.

Intézkedés: - az információt azigalizációs jelentéshez használjuk fel
- az ellenőrzés folytatása

2./ HMB - 12 - 3

Eg...

Finn értelmiségi személyek a kiutazó magyarokkal folytatott megbeszélések során igen óvatosan nyilatkoznak politikai kérdésekről. "Kényes" kérdésként kezelik a Szovjetunióhoz való viszonyt. Műntetően nemzeti hősként emlegetik Mannerheimet, aki háborút viselt a Szovjetunió ellen.

Az afganisztáni eseményekről kifejtett ellenvéleményükben érezhető egy esetleges hasonló szituációtól való félelmük. Elégedetlenek az ország gazdasági helyzetével, mert az árak emelkedése meghaladja a nyugat-európai szintet.

Intézkedés: tájékoztató jelentést készít a párt- és állami vezetés részére.

Készült: 5 pld/1 lap
Kapják: Elosztó szerint!

Mészáros Boldné R. alezredes
alosztályvezető

1980/12-10/100

BELMUNKÁSKÖZÖSSÉG
111/111-B. Önértékelő Alosztály

SZIGORÓAN TITKOS!
KÖLÖNÖSEN FONTOS!

11-20/165/1982.

165. sz. NAPI JELENTÉS
Budapest, 1982. október 5.

BELSO ELLIPTIKUS BLETIK

1.1 HMB - 12 - 13

A SZETA szeptemberi összejövetelén András kifejtette, hogy a SZETA csak akkor szerezhet széleskörű társadalmi bázist, ha a hazai cigányok és szegények támogatása helyett, elsősorban a környező államok nemzetiségi kisebbségeinek sorával törődve, "népi, nemzeti eszmékre és érzelmekre tér át". Ennek elsődleges célja nem a határon túli magyarok megsegítése lenne, hanem nagyobb tömegek minden formájú megmozgatása.

LOTT. OTTILIA

N. N. és LOTT. OTTILIA b. nyrt előre megbeszält tervet ~~amely~~ amely újratervelt művészeti funkció rendezéséről nem a SZETA, hanem egyes írők és művészekből álló bizottság kezdeményezné. ~~(Ez után kívánják felkérni.)~~ A bevétel ~~származhat~~ származhat Erdélybe, ~~amelynek~~ amelynek ~~előre meghatározott címekre~~ erre a célra egyetemi hallgatók ~~közül~~ között növelni/aktivisták ~~számarát~~ számát.

Intézkedés:
- az információ ellenőrzése;
- az információ tájékoztató jelentéshez hozzáférjük-lel;
- az ellenőrzés folytatása

Erdélybe
küldendő
csomagok

45178/3105/82

HAVASGÁBOR: (...) Valami elképesztően lerobbant és koszlott lakás volt. Ócska bútorokkal, miegymással. De ugyanakkor annyira beragyogta a szellem fénye, és egy ilyen plebejus szalonként funkcionált, ahol a legkülönbözőbb karakterű és társadalmi közegekből származó emberek fordultak meg, és ezeknek ez a tarka elegye fantasztikus hangulatot kölcsönzött ennek a helynek.

KÖSZEG FERENC: (...) Abban az értelemben nagyon bátor volt. Rengeteg mindent meg mert csinálni, és nem tartott különösebben a rendőröktől. Szokták kérdezni, hogy mit tudunk mi az állambiztonsági szervezetről? Tulajdonképpen meglepően keveset. És általában azokat, akik jöttek házkutatni, azokat egyszerűen „rendőröknek” hívtuk, mint ahogy azoknak is látszottak, például attól, hogy némelyikük rendőr egyenruhát viselt. Meg belügyi, rendőrigazolvánnyal igazolta magát. Meg rendőri rangjuk volt, tehát rendőr őrnagyként, stb... mutatkoztak be. Persze tudtuk, hogy

ez egy külön apparátusa vagy osztálya a rendőrségnek, de az elnevezés általában az volt, hogy: „jöttek a rendőrök”..., „nyomunkban vannak a rendőrök”.

DEMSZKY GÁBOR: (...) Azt gondolom, hogy a legeslegfontosabb dolog az volt, hogy nem volt tovább kedvünk hazudni. Szóval ennél fontosabb nem volt, és nem is kell itt valami különleges magyarázatokat adni. Mi úgy láttuk, hogy a társadalomtudományban, ami folyik, és a szociológiában, az bizonyos tabu témáknak a megkerülése, dolgok átkeresztelése, cenzúra van a tudományban, ami elfogadhatatlan, ami nem lehet tudomány..., nem lehet a szegénységről beszélni... Szóval nem lehet kimondani dolgokat, amik vannak. És két dologból állt. Kimondtuk azt, hogy milyenek látjuk a valóságot, leírtuk ezt, persze nem publikálhattuk. A másik oldalon pedig megpróbáltunk rajta a magunk eszközeivel változtatni is, illetve felhívni a figyelmet ezekkel az akciókkal arra, hogy van szegénység, milyen ez, milyen a cigányokkal kapcsolatos diszkrimináció, hogyan működik. (...) Azt gondolom, hogy Ottiliában is az volt a fantasztikus és néhány emberben, akik ezt igazán elindították, hogy nem voltak áldozatok. Tehát ezt fantasztikus tartással csinálta, rendkívül nehéz körülmények között. Nála rosszabbul az ellenzékben, azt hiszem, senki nem élt. A két nagy gyereket nevelte, akik még otthon voltak. A Nagy Andrásnak, az élettársának sem volt rendszeres jövedelme. Mert őt is kirúgták vele együtt. A Mátécska, az egészen kicsi gyerek volt, és vele nagyon sok időt töltött, kicsi gyereket nevelt. És közben kódolásból és ruháknak az átfestéséből, –

mosásából tulajdonképpen, mert ez mosás keretében történik – és szállításából élt.

HAVAS GÁBOR: (...) Azt hiszem, róla egy ilyen kicsit eltorzított kép él, ez a kalkuttai Szent Teréz kép..., aki „áldozatosan végzi munkáját a szegényekért. Azon kívül nagyon szigorú. Állandóan morális ítéleteket alkot stb... stb... Bizonyos mértékig még félni is kell tőle, annyira szigorú.” Ehhez képest nagyon sok humorral tudta átélni a külső szemlélő számára esetleg tragikusnak tűnő dolgokat is. Hát, mondjuk, amikor egy-egy házkutatást – az élettársával, Nagy Andrásal együtt, egymás szájából kapkodva ki a szót – elmeséltek, az ember többnyire dőlt a röhögéstől, mert úgy adták elő az egészet, mint egy burleszket. Chaplini burleszket. Egyébként is, alapvetően egy derűs lény volt. Aki minden helyzetben a humoros mozzanatokot nagyon érzékenyen, azonnal venni tudta. És jókat kacagott is rajtuk. És például a szegények közé sem csak azért járt, mert úgy gondolta, hogy neki kötelessége ebben az

SOLT OTTILIA-f. hó 6-án Hegyeshalomnál elhagyta az országot. Uticélja Ausztria, de a két hétre tervezett utazása során Olaszországba és Franciaországba is el akar jutni. Ehhez a vízumokat osztrák barátai segítségével kívánja megszerezni.

Az információ megbízható, ellenőrzött.

Intézkedés: - folytatják az ellenőrzést;
- elrendelik fokozott vámenőrzését.

ASZA -TA

ügyben valamit tenni, hanem azért, mert jól érezte magát közöttük, és mert más társadalmi közegekkel szemben, amelyekben megfordult, úgy érezte, hogy kevésbé képmutató, és ezért – hogy úgy mondjam – szabadabban ömlenek az érzelmek, és a vidámság is önfeledtebb meg derűsebb, a drámák is végletesebbek és még drámaibbak, és ezt nagyon szerette. Az egyik nevezetes tanulmányában ami ezzel a csúnya címmel jelent meg, hogy „Szakképzetlen családok”, le is írja Tripoliszt, ezt a klasszikus szegénynegyedet, mint egy „színházat”, ahol ugye a gangon valamelyik szereplő előadja a maga tirádáit, és lenn az udvaron, vagy körben a gangon, a hallgatóság hallgatja őt. (...)

IVÁNYI GÁBOR: (...) A Beszélő megalakulásakor ő nem volt benne abban a körben, amely kimondta, hogy

ezt az újságot el kell indítani, illetve megfogalmazta a maga véleményét. Az első stábben szerkesztőként nem vett részt. Dehát hallatlan nagy munkája van ennek a lapnak a készítésében, és aztán a legális Beszélő talán első három-négy évében is, hiszen akkor a lap meghatározó figurája volt, Kőszeg Ferenc és Havas Gábor mellett. Sok fiatal is nőtt fel ott közben, akik az íráshoz, újságcsináláshoz a bátorítást szintén tőle kapták. (...) nagyon széles a skála, mondjuk Demszkytól személyemig, akik valamilyen formában mindnyájan az ő köténye mellől indultunk el – szociálpolitikával, politikával, írással foglalkozni. (...)

DEMSZKYGÁBOR: (...) A Beszélő azért lett ilyen, mert ilyenné tették a Kőszeg, a Kis Jancsi elsősorban, és az Otilia, meg a Haraszi, Petri. Az első időkben. Főleg.

KŐSZEG FERENC: (...) Ő nagyon jól érezte magát ebben a közegben és ebben a világban. És azt lehet mondani, hogy ami most ilyen üldöztetésnek tetszik, házkutatások, előállítások, kihallgatások, azért azok inkább egy ilyen rabló-pandúr játék részének tetszettek. Szóval, nem lehetett mindig tudni, hogy a dolog meddig megy, hogy nem fordul egyszer komolyra, hogy az ember tényleg börtönbe kerül stb(...) Inkább izgalmas volt, mint félelmes.

SOLT OTTILIA (1988 MÁRCIUS 15-RŐL):

(...) Demszky szólt, hogy készüljek egy kis beszédre a szobornál. Hogy miért a szobornál, és miért pont én, arról egyszerűen fogalmam sincs. Ezt valahogy soha nem volt időnk megbeszélni utólag. De hát tudom, hogy nemcsak én készültem, pontosabban nemcsak nekem mondta, hanem többen. Gondolom, ő maga is. És talán a Gadó. És a fene tudja, hogy még ki. De az tény, hogy a végén a Petőfi-szobornál helyeztem a KisJancsi beszélt. Mert én már nem voltam jelen. (...) Az „elvitel” megfelelő romantikusan történt, mint a partizánregényekben. Mert én kiszámoltam, hogy engem el fognak vinni. Ez tipikus esete volt annak, amikor az ember helyes következtetéseket von le hamis premisszákból. Tudniillik az ünnep előtti héten egy nagy körben házkutatásokat rendeztek, többek között nálunk is, és azok közül, akiknél házkutatások voltak, a Demszkyt és engem kivéve, mindenkit behívtak a rendőrségre, és valami marhasággal megfenyegették, hogy amennyiben március 15-én bármi történik, akkor ő lesz a felelős, úgyhogy most intézkedjen, hogy ne történjen semmi. Tehát ilyen volt a Gadó, ilyen volt a Haraszi, ilyen volt az Inconnu csoport több tagja, és a csuda emlékszik már rá, hogy kicsoda. Mindenesetre azt tudom, hogy a Demszkyt és engem nem hív-

Az előadó, L. JÁNOS szociológus elmondta, hogy egy általa folytatott Budapest-kutatás részeredményeit fogja ismertetni: Budapest 1945. előtti fejlődéséről az alábbiak szerint, az 1945. utánról két hét múlva. Az előadó szerint az 1970-es és 80-as népszámlálás adataiból kitűnik, mennyire elkülönülnek egymástól a külföldi rétegek és osztályok a városban belül. Illusztrációként ki-függesztett egy Budapest-térképet, amelyen más-más szín-nel jelölte az egyes övezeteket: a Rózsadombot és Buda egyes kerületeit - "ahol magasan kvalifikált értelmiségiek és pártfunkcionáriusok laknak" - vörös színnel jelölte. Körülböttük - mint mondta - szintén magas státuszu emberek laknak, s ezt követi egy "lerobbant" külvárosi rész, melyben a lakóegységek már kevésbé jól felőrezeltek.

Az előadás megkezdése előtt dr. D. Gábor egy nagy halom Orwell kottával/Allatfarm/érkezett. Volt több más kiadvány is pl. "Külön Beszélő" 3.sz. ezeket S. Otilia fia árulta. Kapható volt a Duna-Kör Hírei első száma, valamint egy "Vádirat" a népi demokratikus államrend meg-döntésére irányuló mozgalom vezetőségnek bűntette bűncse-lekmények miatt Rácz Sándor és társai elleni bűntudatban c. anyag, melyet az ABC Rüggetlen Kiadó jelentetett meg. Dr. D. Gábor kérésére a szerv hírforrása az Orwell kottét for-dításról elmondta, hogy jobbnak tartja, mint a Jákó-fé-lét, amit KRASSÓ-nál olvasott. Dr. D. Gábor szerint "ez nem csuda, mivel ezt az Európa Kiadó egyik legjobb fordítója fordította és lektorálta". Elmondta továbbá, hogy a ki-adó gendozásában hamarosan megjelenik a másik Orwell kü-tet is, "1984" címmel.

Beszélgetésük végén dr. D. Gábor megemlítette, hogy Krassó György a szilveszteri házibuli után szívinfarktust kapott. kórházban volt, de már otthon van.

Megjegyzés: A Duna Kör Hírei 3. anyaga, a nagymorosi vizlépcső építésével foglalkozik, hátoldalán a következő szöveg olvasható: "6008 A tártivevények tonusdaga szerint a Magyar Népköztársaság Országgyűlése és Minisztertanácsa 1984. november 13-án, illetve 14-én átvette a bcs-nagymorosi vizlépcsőrendszer felépíté- se ellen tiltakozó levelet az addig üszszült 6008 aldirással. /Ugyan az becslesek szerint a helyi szervek több ezer aldirást jogtalanul elmulasztottak./-Az aldirások gyűjtése tovább folyik".

Az információ megbízható, ellenőrzött.

Intézkedés: Jelenlik a BM IX/III Csoportfőnökségnek.

tak be, és én ebből arra következtettem, hogy minket le akarnak csukni. És ezért bizonyos óvintézkedéseket tettem... kifejezetten konspiratív körülmények között... Elmentem ugyanis előző este az édesanyám lakásába a gyerekekkel – akkor még elég kicsi volt, a legkisebb gyerekekkel – együtt, és hogy ez a konspiráció jól sikerült, ezt abból lehet tudni, hogy a lakásomon kerestek reggel. Mint utóbb kiderült, az egész társaságot ugyanabban az órában – tehát egy nagy-szerű hadműveleti terv volt –, hogy ugyanazon óra ugyanazon percének ugyanazon másodpercében megjelenik a különítmény a kijelölt személyeknél, és egyszerre mindenki elindul a gyűjtőfogház felé, de én nem voltam meg. Úgyhogy engem nem tudtak elvinni a kijelölt pillanatban. Hát olyan nagyon sokáig nem tartott, amíg kisütötték, hogy az anyámnál lehetek, és őszintén szólva, nem is tudom, hogy kerestek-e más-hol. Mindenesetre órákkal később tudták ezt megszer-vezni, hogy a megfelelő parancsok és felhatalmazások megszülessenek, hogy akkor oda is elmehetnek. Úgy-hogy ők kivertek az ágyból a mamámnál. Talán 7 óra tájban, miközben a többieket, ha jól tudom, olyan 5 körül vitték el. És hát akkor persze megjelentek a lakásunkon, és akkor addig dekkoltak a lakásban, amíg én meg nem lettem. Tehát amíg rádióon nem kaptak értesítést, hogy „jó úton haladok”. És az egész dolog mindkét helyszínen azért leginkább egy ilyen cseh groteszkbe illik. Úgyhogy a nagy tanulság, hogy a puha diktatúrát mintegy reálsan írták le a cseh groteszkszerzők, mert az a mozzanat, amikor a lányom engedélyt kapott, hogy aludjon, és amikor a Nagy András engedélyt kért, hogy gatyát váltson, azért ez nem igazán utolsó... És az sem volt utolsó, ahogyan én fogadtam őket a mamámnál, amiről csak annyit tudok mondani, hogy az édesanyám, aki egy jól nevelt hölgy, egy sarokba húzott, hogy „az istenért, hát ilyen modorban nem lehet beszélni!” (...), mert üvöltöttem. Abban a sajátos modorban, amit csak a rend-őrségnek tartottam fenn. Rikácsoltam, és közönséges voltam, amilyen ordenáré csak lenni tudok, márpedig az nem kis teljesítmény. Úgyhogy pironkodtak ezek a szerencsétlen rendőrök. Mondjuk, hogy csak egy moz-zanatot említsek a szelídebbek közül. Fel akarták segíteni a kabátomat, és én visitoztam, hogy „hozzám ne nyúljon, hozzám ne merjen érni”, és így tovább. Na és felvonultunk a gyűjtőfogházba, ami egy kicsit meglepett, mert arra számítottam, hogy a Deák térre (...), vagy ...szóval valami rendőrségi épületben fogunk kikötni, de ahogy ment az autó, elhagytunk minden lehetséges helyszínt, akkor egy idő múlva világos volt, hogy itt már csak a gyűjtőfogház következhet. És itt aztán megint rendhagyó dolgok történtek azért, mert felborult a menetrend. Ugyanis a többieket rögtön egy cellába vitték, engem azonban rögtön egy kihallgatós-zobába, és így az egész forgatókönyv valahogy nem stimmelt. Én ugyanis ott a fejembe vettem, hogy jog-

124. SZ. N A P I J E L E N T E S
Budapest, 1983. július 13.

BÉLSŐ ELLENŐRZÉS

A SZETA 1983. júniusi ülése a korábbiaktól eltérő személyek-jelle-metűlt. Hátterbe szorultak a "szegények és hátrányos helyzetűek" problémái, előtérbe lépett viszont egy olyan kérdés, amit ~~DR. KOSKÓ~~ ^{DR. KOSKÓ} nyitott a "politikai üldözöttek" segélyezésének nevezett. En-nek keretében segítséget kívánnak nyújtani a lebukott, szamizdat ke-l-észtől nyomdászoknak, akikre akarják venni az erdélyi ellenzékiek, ~~és~~ ^{akik} az Attelepítők segélyezésének ügyét.

Intézkedés: a bizalmas nyomozás-folytatásán

(14/14)

Z. I. ATA - 12 - 18

Cs. Zoltán J. F. dossziés szerint a radikális ellenzék magjához tartozó Isperősei örömmel tapasztalják és pozitívan értékeli, hogy az az "erjedés", ami a JAK-on belül ^{maguk körül} megvalósult, az ^{az} erőszakosság vezetésében is elkezdődött. Ezt arra alapozzák, hogy az MSZ vezetőségétől hivata-los szervek kérése ellenére sem határozta el magát, "CSOKÁS"-tól. Sőt az ülésen néhányan nyíltan is kiálltak mellette. Értékelésük szerint a jövőben jobban lehet ~~az MSZ-t~~ ^{fontosabb} támaszkodni.

Intézkedés: az ellenőrzés-folytatása

(14/14)

45/18/2/24 (C)

tan ez az egész. Mint ahogy némiképpen az is volt, hiszen a gyűjtőfogház a büntetésvégrehajtás felleg-vára, és csak jogerősen elítélt személyeket lehet oda elvinni, és ezt fennen hangoztattam is. (...)

HAVAS GÁBOR:(...) A Hálózat és az SZDSZ megalakulásában nagyon fontos szerepe volt. Az SZDSZ alakuló ülésén is, azt hiszem, a legfontosabb – vagy mindenesetre az egyik legfontosabb – szöveget mon-dta el, és a Hálózatban is abszolút meghatározó szerepet játszott, és akkor ezt egyébként senki nem vonta két-ségbe, hogy neki ilyen fontos szerepet kell játszania. Viszont nem olyan nagyon sokkal később, lévén hogy a kezdeti aktivitás következtében bekerült az ügyvivő testületbe, ott az ügyvivő testületen belül már voltak olyan konfliktusai, amelyek révén kezdett elmenni a kedve a dologtól és akkor (...) önként lemondott az ügyvivő testületi tagságáról. (...)

SOLT OTTILIA (1988 NOVEMBER 15 – SZDSZ MEG-ALAKULÁSA):

(...) Nyilván tudjátok, hogy elég régóta az illegalitás harcosa vagyok, tehát nem áll tőlem távol az a gondo-lat, hogy nem fontos ennek a törvényes kereteit keres-ni, amit helyénvalónak és fontosnak tartok, mégis azt képzelem, hogy ma más időket élünk, mint 1979-ben például, amikor a SZETA illegális keretek között megalakult. Abban az időben nem volt értelmes és releváns

dolog felvetni, hogy vajon legális vagy illegális keretek között működünk, mert teljesen világos volt, hogy legális keretek között nem működhetünk, csak akkor, hogyha nagyon komoly elvi engedményeket teszünk az eredeti elképzeléseinkhez képest. Ma azonban egy bomló hatalommal állunk szemben, és az a véleményem, hogyha a legalitás kereteit vesszük fel, akkor lazítjuk és tovább gyengítjük ezt a bomló hatalmat. Természetesen akkor, hogyha a legalitás kérdése nem cél, hanem eszköz, és nem teszünk engedményeket annak érdekében, hogy a legalitást elnyerjük. A legalitás nem azt jelenti, hogy harcolunk a legalitásért, hanem azt, hogy formálisan beadjuk a bejegyzésre vonatkozó igényünket. Hogyha ezt a hatalom elutasítja, akkor az illegitimitását fogja növelni, és a mi legalitásunkat nem fogja csökkenteni.

AZ SZDSZ KÜLDÖTTGYŰLÉSE – 1989. MÁRCIUS 19.
– MTV-NAPZÁRTA:

DÉRI JÁNOS: Azt mondta, az elmúlt tíz évben boldog volt. Mit vár a következő tíztől?

SOLT OTTILIA: Másfajta boldogságot a következő tíz évtől. Kevesebb intimításban lesz részünk, feltehetőleg, mint az elmúlt tíz évben, amikor kevesen voltunk és barátok voltunk, csak barátok voltunk. De talán több eredményt. Ezt várom a következő tíz évtől.

DÉRI JÁNOS: Nem fog hiányozni az üldöztetés legendája? Most én tudom, hogy ez valós is volt, de nem fog ez politikailag hiányozni a szervezetnek?

SOLT OTTILIA: Azt majd meglátjuk... De én azt gondolom, hogy az üldöztetés csak legendában jó.

IVÁNYIGÁBOR: (...) Hatalmas energiával vetette Otilia magát a rendszerváltás körüli harcokba, és oroszlánrésze van, azt hiszem, a rendszerváltásban is. A rendszerváltás utáni, szabadon választott első parlament markáns figurája volt. (...) Ő a rendkívüli szakszerűséget mindig közérthetőséggel tudta párosítani.

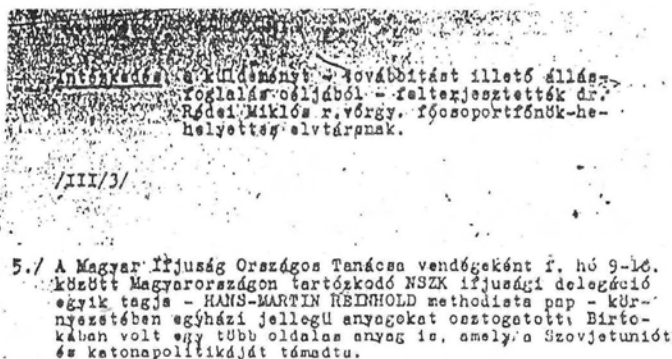
Hogyan is szorult ki a nagypolitikából? Azt képzelem, hogy mióta világ a világ, a dolgoknak az a fajta megközelítése, amellyel ő kereste a kérdésekre a feleletet, soha nem népszerű. És nem is nagyon tartható. Mindig jelen kell lennie, valami olyan ez, mint az ószövetségi időkben, bibliai időkben a prófétáknak a szerepe. Tulajdonképpen soha nem hallgattak rájuk. És habár minden eszközt bevetettek, soha nem tudták elhallgattatni őket.(...)

HAVASGÁBOR: (...) Mikorelkezdődött a parlament, akkor a Beszélőnek óriási nimbusza volt, az egész frakció azt olvasta. Aztán egyszer csak kezdted érezni, hogy az emberek már nem nagyon akarnak arról véleményt nyilvánítani, hogy mit olvastak a Beszélőben, és egy idő után már nem is olvasták a Beszélőt. Szóval ilyen fagyos légkör kezdett kialakulni. Na most ezt

borzalmas nehéz megfogni, vagy erre könnyen lehet azt mondani, hogy egyszerűen szar volt a lap, és ezért nem kellett nekik. De én ezt a folyamatot nem így élttem át. És hogy biztos, hogy nem volt olyan nagyon nagy minőségi különbség a lap színvonalában azon időszak között, mikor még mindenki olvasta, és azon időszak között, mikor már senki se merte nyilvánosan olvasni. Mi képviseltük azokat az értékeket, amelyeket az ellenzék képviselt annak idején. Szociális szempontok, emberjogi szempontok, stb... Amelyek – én ezt elfogadom – egy establishment-párt számára már időnként kényelmetlen és kellemetlen dolgok. (...) Otilia konfliktusai már a rendszerváltás előtti időkre nyúlnak vissza, hiszen ő egyszer már kilépett az ügyvivő, testületből, és vissza-

vonult, és nem is akart parlamenti képviselő lenni. Aztán különböző bonyodalmas megfontolások alapján rábeszéltek őt erre, és az adott helyzetben végülis elfogadta a dolgot.(...)

KŐSZEG FERENC: (...) Az Otiliának nagyon nagy tekintélye volt a frakcióban. Tehát éppen ezzel a válság-

Az információ megbízható, ellenőrzött.

Intézkedés: - tájékoztatják a BM III/11 Csoportfőnökséget;

- Hans-Martin Reinholdot KKI-ba veszik.

/III/III/

BELSO ELLENSEGES ELEMENK TÖRVÉNYSÉGE

6./ - A szerv hírforrásának nem ellenőrzött információja szerint S.OTTILIA lakását az "ellenzékiek" esetenként rejtárnak is használják /jelenleg több tucat "Beszélő" található a lakásban/.

- S.Otilia nagyobb mennyiségű küldeményt /főleg újságok, folyóiratok/ kapott nyugatról. S.Otilia jelenleg egy itthon nem kapható külföldi újságot rendszeresen behoztatának szervezésével foglalkozik.

Intézkedés: tájékoztatják a BM III/11 Csoportfőnökséget.

/III/III/

gal kapcsolatban, a válság kirobbanásával kapcsolatban azt lehet mondani, hogy döntő volt a szerepe. Mert ő volt az, aki '91 tavaszán, egy frakciós hétvégén közvetlenül bírálta Kis Jánost, ami hát nem volt mindennapos pártban. (...) A lemondásában is meghatározó szerepet játszott az, hogy úgy érezte, hogy az Ottilia felmondta a szolidaritást, amely a Beszélősök között volt. Most ha a dolgot nem erről az oldalról nézzük, akkor azt lehet mondani, hogy az Ottilia volt az első, aki kimondott a pártvezetéssel kapcsolatban olyan dolgokat – tehát mondjuk pártvezetésnek a belterjességét, bizonyos demokratikus vezetési formáknak a háttérbeszorulását –, amelyet mindenki érzékelt, de senki nem mert kimondani. (...)

SOLT OTTILIA (1992. JÚNIUS 4.):

(...) Van egy döntő különbség köztünk, hogy a párt prominensei igénylik a politikai szerepet és a politikai vezérszerepet, én pedig nem igénylem, és éppen ezért nem, mivel azt gondolom, hogy politikai vezérszerepet nem lehet betölteni ebből a perspektívából. De ebből én azt a következtetést vontam le, hogy akkor nem kívánok politikai vezérszerepet betölteni, de azt a jogot, hogy kontrollt gyakoroljak, tehát hogy az orra alá dörgöljem a vezérszerepre törőknek, hogy azért ezek a szempontok is a világon vannak, ezt viszont, azt gondolom, hogy nem akarom elveszíteni, vagy nem mondok le erről a jogomról, hogy úgy mondjam.

HAVAS GÁBOR: (...) Aszociális bizottságban külön is érzékelhettem, hogy az ottani kormánypárti képviselők nagyon tisztelték az Ottiliát, érdekelte őket az Ottilia véleménye, és az az általánosan jellemző, gyűlölködő hangulat, amely a parlament két fele között akkoriban feszült, az ezekben a kapcsolatokban abszolút nem volt érzékelhető. Én azt gondolom, hogy lévén hogy ilyen gyakorlatias észjárású volt, és tudott praktikus módon gondolkodni egyrészt, másrészt a legkülönbözőbb társadalmi közegek szereplőivel vagy képviselőivel tudott jól kapcsolatba kerülni, sok adottsága megvolt ahhoz, hogy jó politikus legyen. (...)

SOLT OTTILIA: (...) Egyszerűen egy másik játék, ami folyik, ez egy másik pálya... Azonkívül a hatalomért folyik és a pénzért folyik. Aki itt ebben a versenyben győz, vagy aki előbbre jut, az több pénzt kap és nagyobb hatalmat. Ez teljesen egyértelmű. Atétje ennek a játéknak az előző tíz évben nagyon kétséges volt. Tehát bizonyos pozitívumokkal, de rendkívül sok negatívummal járt ebben a versenyben, vagy ebben a rangsorban valamilyen pozíciót elérni, vagy ennek a korlátozott és furcsa nyilvánosságnak az előterébe kerülni. Ez most egyértelmű, most teljesen egyértelmű. Ebből csak nyerni lehet. (...) Énnekem ez ellen semmi morális kifogásom nincs. Semmilyen kifogásom sincs, sőt mély meggyőződése, hogy nem lehet sikeresen

politizálni anélkül, hogy valakinek az fontos legyen, hogy hatalmat és pénzt szerezzen. Ezt csak egyféle dologért lehet akarni. Azért, mert neki ez jó. Mert rá akarja kényszeríteni az akaratát valakire. Most hogy ezért mit hajlandó fizetni egyrészt, másrészt hogy milyen szublimációkon megy keresztül ez a nyers és egyszerű tény, az egy más kérdés. De az nyilvánvaló, hogy erre nagyon nagy szükség van, és az is nyilvánvaló, hogy én ezt a játékot nem játszom. Én ebből kiszálltam.

IVÁNYIGÁBOR: (...) Olyan értelemben ő soha nem lett politikus, ahogy balgán a világban általában a politikusokról gondolkoznak. Hogy a politikus pillanatokon belül tud elkötelezett hívévé válni egy ellentétes gondolatnak is. Tehát miután ő erre nem volt képes, miután nem tudta az igazságot kétféleképpen látni, és a világról sem tudott az éppen aktuális változások szerint változékonyan gondolkodni, ezért alkalmatlan is volt arra, hogy a politika csúcsán maradjon. És ez a szerencse. A világnak sokkal inkább igaz emberekre van szüksége, mint könnyen változó, pragmatikus politikusokra. (...)

HAVAS GÁBOR: (...) '93 januárjában kiosztottak egy kérdőívet a frakció tagjai között, és ebben szerepelt első helyen az a kérdés, hogy „kívánsz-e a következő választáson is parlamenti képviselőjelöltként indulni”, és az Ottilia oda beírta kőkeményen, hogy: nem. És akkor már egyértelműen el volt döntve, hogy ő nem csinálja tovább. (...) Ő úgy gondolta, hogy őtöle elvették azt az örömet, amit az SZDSZ megalakulása utáni időszakban ez a politizálás számára jelentett. Szóval egyszerűen nem tudta úgy csinálni tovább, ahogy az első hónapokban csinálta, mert különböző jelenségek és megnyilvánulások megkeserítették a szája ízét, és így már nem volt kedve hozzá. Viszont a Beszélőt nagyon fontosnak tartotta, és azt remélte, hogy a Beszélő segítségével tud tovább politizálni. Hát aztán mint tudjuk, ez a lehetőség is megszűnt.

DEMSZKY GÁBOR: (...) Mindig politikus maradt és mindig politikus volt, csak hát a politikának egy olyan ágát, egy olyan területét művelte, amely egy speciális terület. Szóval szociálpolitikát, és ennek is egy ilyen nagyon-nagyon magyarországi, nagyon az általa teremtetett formáját, hogy úgy mondjam. Amire vannak persze nagy nemzetközi példák. De hogy itt erről igazán beszélni lehessen, ... azt gondolom, olyan formátumú ember volt, és olyan fontos volt, amit csinált, ... hogy nélküle másképpen beszélnénk ezekről a dolgokról. Szóval bizonyos dolgok nem történtek volna meg, nem lettek volna. (...)

IVÁNYIGÁBOR: (...) Azon a tavaszon, amikor a szörnyű baleset történt, amiben Ottilia nemcsak megsérült, hanem fiát is elveszítette, ott a kórházban kezdtünk arról beszélgetni, hogy... van-e értelme az életnek. És hát ezen beszélgetéseink közben vettem fel, hogy létezik immár állami elismeréssel ez a főiskola, a Wes-

ley János Lelkészképző, ahol teológiát tanítunk, teológusokat, hitoktatókat képezünk, és én nagyon szívesen nyitnék egy világi szakot, és odaadnám neki, hogy ő az elképzelései szerint építse fel, hívjon rá olyan oktatókat, amilyeneket akar. És kezdte érdekelni, mint minden, látszólag hajmeresztő ötlet, amiben valami fantázia volt. És hozzáfogott a tanításhoz, küszködve önmagával, és jellemezte azt a négy évet végig ez a halatlan nagy erőfeszítéssel végzett munka. Vánszorogva és ágyon, földre tett matracon fekvé tanított. (...) Majdnem sikerült diplomáig elvinni ezt az első évfolyamot. (...)

DÉMSZKY GÁBOR: (...) Én a magam életéről tudom, hogy nagyon nagy hatással volt rám. És hogy sok mindent miatta csináltam, vagy miatta csináltam úgy, ahogy csináltam. Más nevében nem tudok beszélni. De nyilván emiatt volt ő nagyon fontos másoknak is. Az igazság kimondást meg igazság keresést nagyon magas fokon művelte. Nem volt kompromisszum, nem volt megalkuvás. Vagy helyesnek tartott valamit, vagy nem. Vagy elfogadott, vagy nem. És ha nem, akkor ő ezt kimondta. És harcolt az igazságaiért. És emiatt nagyon, nagyon tisztelték és sokan szerették. Olyan félve szerették; hogy nem igazán voltak közel hozzá. Azt gondolom, keveset engedett közel... Egy olyan biztos pont volt... Hogy az Ottilia, az... az van. Szóval ez kikerülhetetlen. (...)

HAVAS GÁBOR: (...) Bizonyos nehéz helyzetekben senkitől nem kaptam annyi szolidáris gesztust, mint az Ottiliától, holott megvolt már az elmúlt években a maga baja. És teljesen érthető lett volna, ha kevésbé tudott volna a másik emberre figyelni. De ennek bizonyos mértékig épp az ellenkezője volt az igaz. (...) Ez egy olyan hiány, ami most már az én hátralévő életemben biztos, hogy teljesen kitölthetetlen és kitöltetlen marad. De hát az ember sok mindennel megtanult már együttélni, valahogy ezzel is együtt kell élnem. Tényleg úgy éreztem, mikor meghalt, hogy egy darabot kívágtak belőlem.

CSALOG ZSOLT: (...) mindig az én rákomról volt szó, és nem az övéről. Az övé mindig csak analógia volt. Hát most az enyém az „aktuális”. Szóval itt is annyira megnyilvánult ez a „másokon segíteni”... Amiben aztán a legjellemzőbb, hogy... a halála előtti estén innen, Vértesacsáról hívtam fel. Megintcsak valami „gyakorlati” megbeszélendőm volt vele. És megijedtem a hangjától, mikor felvette a telefont. És mondom: baj van? Azt mondja: „Nagyon szarul vagyok. Azért mondd!” Akkor előbb kérdeztem őt, és ő elmondta, elkapta az influenza. És hát ő nem elég stabil ahhoz, hogy ezt olyan strammul viselje. Ezt megbeszéltük röviden. Aztán csak előhozta az én gondjaimat. És akkor Ottilia arcamegváltozott... azarca... mert az arcát is hozzálátja az ember a telefonáláskor. Nagyon intenzív arca volt... megváltozika hangja. Szinte ilyen nevetgélős tónusban beszélgettünk. És elfelejti a baját.

Szerepbe kerül. Abba a szerepbe, ami az ő szerepe volt. És akkor még valami ilyen sületlenséggel fejeztük be, hogy „hát egyél sok vitamint, és hát feküdd ki az influenzát”. És akkor: „jó... hát nem vagyok babonás, úgyhogy a vitamint hagyjuk!... fekszem, hát úgy se tudok felállni.” És másnap meghalt.

PETRI GYÖRGY: (...) Nem támadunk fel. Habár? A fene tudja. A nagy kérdés az, hogy hány évesen. Szép voltál a magad módján, ezzel persze nem mondtam sokat. Mindenki csak a maga módján tud szép lenni. Te most már: úgy, ahogyan nem vagy. Parancsoló nem-léted visszanéz ránk. Te éltél. Mondd, Oti, mondd, mire jó ez a sírontúli gargalizálás. Nevetséges, megalázó. Közhullák lévén minket a köz temet el. Ennyivel tartozik is nekünk a köz. Mi teremtettünk itt szabadságot és nyomort. Pontosabban, az utóbbit csak explicitté tettük, tényfeltáró és politikai munkásságunkkal. Na jó. Belőlem ennyi elég volt. Imádtalak. futólag feleségül is akartalak venni. Te beszéltél le róla. Több eszed volt már akkor is. Ámde én akkor is, ott is, szíves engedelmekkel, a leendő hullák nevében.

propagandát fejtett ki Pásk Tiborral kapcsolatban a Pszichésztörténeli Világszövetség bécsi világkongresszusán megtartott felszólalásában.

4.1 - SOLT OTTILIA 160 oldalas, lengyel nyelvű kiadványt kapott STEFAN DETKO /illegális neve: MAREK SZMIDT/ Bécsben élő lengyel emigráns vezetőtől. Solték azonnal megkezdtek az anyag fordítását; a legérdekesebb részeket számdatában ki-vánják megjelentetni.

- Solt ismételtén 15 dbhoz "Porrea" másolópapírt rendelt Bécsből, amire az 16-os kiadványukhoz van szükség. Igéretet kapott arra, hogy a papírt két hét múlva renkapja.

Az információ megbízható, ellenőrzött.

Intézkedés: tájékoztatjuk a BM 111/111 Cseperti-főnökséget és a lengyel AB szerveket.

111/11

5.1 A szerv kapcsolatának információja szerint TURCSANYI PÉTER és NEMETH GÉZA "F" dossziés, volt ref. lelkész július 1-2. között Balatonszemesen Irodalmi Összejövetel megtartását tervezik "A megbékélés konferenciája" címmel. A találkozón előadást tart MFSZOLY MIKLÓS "F" dossziés személy is.

Az előadások témái: "Inten-kérdés a 70-es évektől jelentkező költők műveiben"; "etica hungaricum".

Az információ megbízható, ellenőrzött.

Intézkedés: a rendezvényt kapcsolatuk útján biztosítjuk:

- jelentik a BM 111/111 Cseperti-főnökségnek;

- tájékoztatjuk a Somogy megyei RPK AB szervejét.

[Komárom megye]

Solt felhívta a rendezvényt, valamint a legújabb részleteket, melyek a legújabbakkal. JGF

Fotók: Jávör István

Köszönet Hegedüs Judinak a publikáláshoz nyújtott segítségéért.

A dokumentum másolatok A volt BM Állambiztonsági Titkárság Napi Operatív Bizottsági Jelentések Szigorúan titkos kartonjairól készültek.

Ladik Katalin közreadja

AGNUS DEI

– részlet a készülő regényből –

LÁZAS TELEFONDRÓT MARSEILLE-BUDAPEST KÖZÖTT –
AGNUS DEI ÉS A HASONMÁS

– Nem tudom, lázas vagyok-e még, vagy elmúlt már tőlem a láz, amelyben az élet alvója szenved – hallom a költőnjellegzetes hangját a telefonban. – Azt reméltem, hogy megkapta a leveletem és a mellékelt videokazettát, amelyet innen, Marseille-ből küldtem magának, és azért hívtam fel, mert arra szerettem volna megkérni, ne tegyen említést a férjének azokról a dolgokról, amelyeket vele kapcsolatban írtam – határozott és gyors beszédmódja itt bizonytalanná válik. – Azért jöttem ide idegenbe, hogy megtaláljam a bizonyosságot, eljussak a felismeréshez, amelyhez egyedül a szenvedés az út. Márpedig a tudás, a Biblia szerint, az ember boldogtalanságának legfőbb okozója. Hát nem furcsa, hogy ennek ellenére, az ember mégis kimondhatatlanul sóvárog utána, ragaszkodik hozzá, és semmi élevezetekért nem adná cserébe? – kérdezi inkább önmagától.

Az az érzésem, mintha egy hangos monológ fültanúja lennék, egy beavatott, de nem beszélgetőtárs – ezért nem is válaszolok a feltehetőleg nem is nekem szánt kérdésekre.

– Őszintén kívánom, hogy megtalálja azt, amit keres, de én minek nevezzem azt az érzést, amely immár két éve azt mondhatja velem, hogy elegendem van, nem bírom tovább, nem bírom...

Csend lett. Mindketten hallgatunk. Csak saját felsukló lélegzetemet hallom a telefonkagylóban.

– Maga olyan távol van, de mégis beleszótte magát az életembe, és nem tudom, hogy ez jó-e, vagy rossz, de kimozdult az életem maga miatt, és félek ettől. Tudom, valami történni fog velem, és ehhez a felismeréshez maga és egy honfitársa, egy újvidéki névrokonom juttatott el.

Hosszú csend. Megszakadt a vonal? Semmi. Semmi! Érted? Nincs semmi! Elsilányult az életünk, érzem, eltompultunk, elbutultunk, hát nem érted, hogy nincs semmi... semmi...

– Arra vigyázzon, meg ne csálja önmagát – mondja hosszú hallgatás után. Erre összeszorult a torkom. Elevenemre tapintott.

– Csak tudnám! – nyöszörgöm. – Ha tudnám!

De ő csak hallgat,

– Ez lenne hát az öregség? – kérdezem inkább magamtól. És hiába várom a választ – a vonal megszakadt.

Közelkép. Eleinte rezzenéstelennek tűnő arc. Sokáig. Ha nem pislognék, nem venném észre rajta a változást. Míg feszülten figyelem az ismerős arcot, súlyos redőnyként csapódik le két szemhéjam száraz szemgolyóimra. Ezek a nézést megszakító, ismétlődő piciny szünetek teszik fokozatosan érzékelhetővé a változást az arcon. Meglehet, ez az enyhén csodálkozó arckifejezés kezdettől fogva ott volt, a zöldesszürke szem, amely időnként összeszűkül, majd kitágul és könnybe lábad, de miféle érzések homályosítják el a szemet, hiszen az arcon semmi sem látszik, igaz, az ajkak kissé nyitva vannak, mintha csodálkozástól maradt volna egy „nahát!”, vagy egy láthatatlan buborék nem engedné összezární őket. Csodálkozó és érzéki arc, sötétbarna, vállig érő

kr
kr kr kr
zs ny hr hr hr
jaaaaaaaaaaaaj

ssssssssssssss

héja héja héja
oh oh
drrr
lökölökö
ny ny ny ny ny

jeeee jeeee

héja héja héja

hullámos haj, néha az ajkak megremegnek, na, de az orrcimpák! Minden pislogás - újabb felfedezés! A nyak. A nyakon időnként kiduzzadó ütőerek testi erőfeszítésről tanúskodnak!

Hasbeszélő! Biz isten, hasbeszélés az, amit látok és hallok! A furcsa, gurgulázó hangokat és szavakat ő adja ki magából, kezdettől fogva az ő torkán jönnek ki ezek a különös énekek, miközben a szája meg sem mozdul.

A levegőből kötelet sodor, és a légörvény-kötelet maga felé húzza, ütemesen húzza mindkét kezével.

Aztán lélegezni kezd. Végre, láthatóan és hallhatóan lélegzik. Az arca is életre kel. A kép kitágul. HAJNAL. Fehér falak veszik körül három oldalról. Elöl, a negyedik fal helyett HAJNAL, egy sűrűn redőzött, átlátszó nájlón fólia, függönyszerűen lóg le a mennyezetről, és hullik egy nagy halomba a kőpadlóra, habcsókot képezve. Most látszik egész HAJNAL alakja, hosszú, HAJNAL fekete csipkeruhát visel, hátra megy, felveszi a köcsögdudát, megnyalzza HAJNAL ujjait, húzogatja a nádat, miközben énekelget és gurgulázva sikongat HAJNAL, kétségtelenül erotikus. A fólia függöny előtt összegyűltek HAJNAL feszülten figyelik. Újra hátra megy, leteszi a köcsögdudát, és beindítja a HAJNAL kazettás magnót.

Magára teríti a nájlón fóliát, tört vesz elő, jobb kézkivágás, át dugja rajta a kezét, bal kézkivágás, fejnyílás, és kész a jelmez! Lassan körbejárja a helyszínt. A díszlet-jelmez utána hajol. Erőteljes arcjáték. Az arca! A függöny szegélyét szájába veszi, a szájába, a testébe igyekszik gyömöszölni az egész díszletet, gyömöszöl, zabál, magába dugja, bezabálja a fóliahegyet, hatalmas hasa lesz, és közöszölni, vagy szülni készül, de meglehet, mindkettőt. A maradék lelógó anyagból emberi formát, bábót alkot, azt szorongatja féltőn, elgyengülve szenvedőn, zihálva, érzékien. Két karját széttárja – most elrepül.

Fejdíszet alkot a fóliából, fején tartja két kézzel, ő az ara, a függöny elé jön egyszerűen, tisztán, mintha semmi titka sem volna, kortalanul. A kis asztalkáról felemel egy ablaküveget, arcára szorítja. Az arca

hrrrr hrrr

vrknydstvlgmrdna

a a a

ddd ddd

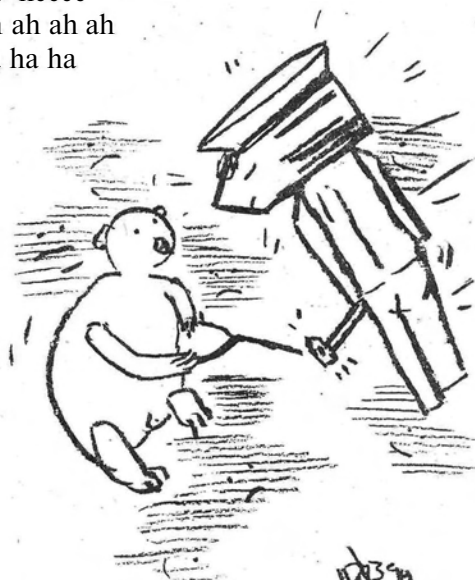
rrr

krrr krrr

héééé héééé

ah ah ah ah ah

ha ha ha ha

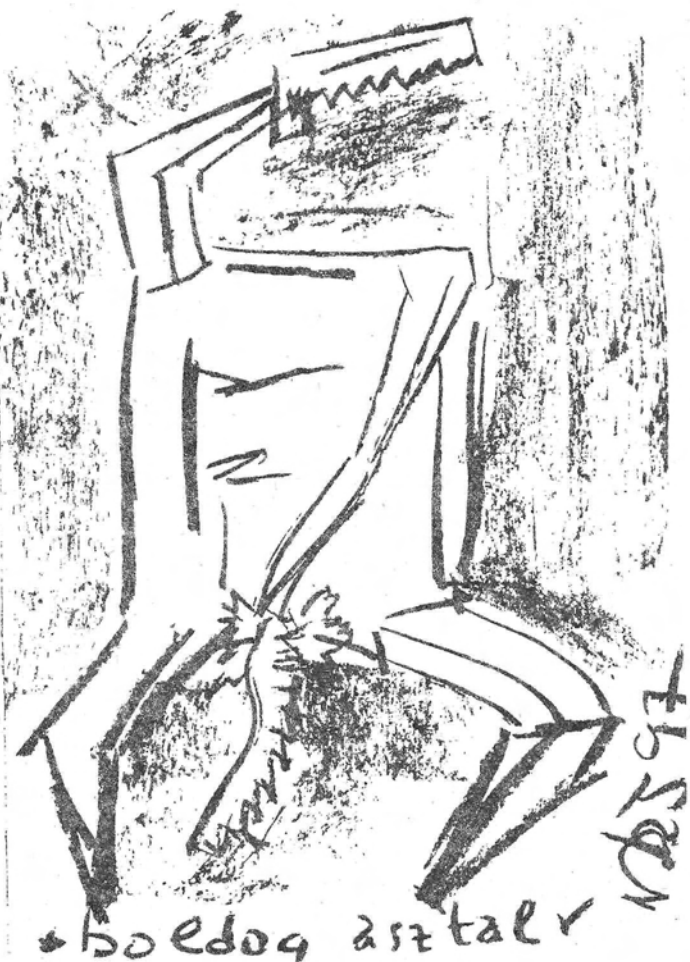
1989
= ERŐKERESŐ TERMÉSZETBŐVÍTŐ
+ ERŐADÓ TISZT

még! még!
kígyó! kííígyóóóó
amint lenézett e e e
azt e percben e e e e
aligha tudom a a a a
hogyan voltam a a a
mikor felébredtem e e
de azóta a de azóta e
de azóta a e azóta a a
nem is jó irányba utazol
beeeeeeeeeee
belédfürödök
te a vizesést akarod-e
igen akarom igen és
igen
juuuugen

jóóóóogen

jóóóó

FŰRÉSZMŰSŐ TISZTŰ

Tisztelt Olvasó!

A Cigányfűró továbbra is megrendelhető postai pénzes utalványon az alábbi címen:

Cigányfűró Szerkesztősége
1134 Budapest, Angyalföldi u. 17.

Előfizetési díj egy évre összesen 576,- Ft + postaköltség - példányonként - Budapestre: 34,- Ft, vidékre 44,- Ft.

Hol kapható el a Cigányfűró? Az alábbi helyeken folyamatosan:

- Írók Boltja (VI., Andrásy út 45.),
- Kékharisnya Könyvesbolt (V., Bajcsy-Zsilinszky út 36-38.),
- Cirko-Gejzír (VIII. Lőrinc pap tér 3.),
- Pont Könyvesbolt (V. Mérleg u.6.),
- Örökmozgó (VII. Erzsébet körút 39.),
- Hunnia Kávézó (VII. Erzsébet körút 26.),
- Szindbád Mozi (XIII. Szt. István körút 16.),
- Odeon Kft. (XIII. Hollán Ede u. 7.),
- Tabán Mozi (I. Krisztina körút 87-89.),
- Balassi Könyvesbolt (II. Margit utca 1.),

Művész Mozi (VI. Teréz körút 30.),

Blue Box (IX. Kincsi u. 28.),

Századvég Könyvesbolt (V. Veres Pálné u. 4-6.),

Liget Galéria (XIV. Ajtósi Dürer sor 5.),

Graffiti (VIII. József körút 63.),

Fókusz Könyvárúhá (VII. Rákóczi u. 14.),

Műcsarnok (XIV. Hősök tere),

Pedagógus Könyvesbolt (VIII. Múzeum krt. 8.)

VIDÉKEN:

- Szokoly Antikvárium (Veszprém, Szabadság tér 13.),
- József Attila Könyvesbolt (Kaposvár, Fő u. 33.),
- Rónai Művelődési Központ (Miskolc, Mindszent-tér 3.),
- Grand Café Művészmozi (Szeged, Deák Ferenc u. 18.),
- a Székesfehérvári Városi Könyvtárban és fiókkönyvtáraiban.

A lapot nem a Magyar Posta,
hanem már megint Anti terjeszti!

TARTALOM

Bér Piroska <i>versei</i> -----	2
Rüdiger Vossen: <i>Elűzetések és üldöztetések a XIX. századig</i> (Ladányi Klára fordítása) -----	3
Antal István: <i>Lésett</i> -----	7
dr. Horváth Putyi: <i>Minden tél más</i> -----	9
Lénárt Imre: <i>Misa</i> -----	11
Elbert Márta: <i>Ottília</i> (Forgatókönyvrészletek a Fekete Doboz azonos című dokumentumfilmjéből.) -----	18
Ladik Katalin: <i>Agnus Dei</i> (Részlet a készülő regényből) -----	27
Balogh Attila: <i>Humorom</i> -----	32

CONTENTS

Piroska Bér's <i>Poems</i> -----	2
Rüdiger Vossen: <i>Banishment and persecution until the XIXth century</i> (Translated by Klára Ladányi) -----	3
István Antal: <i>It has fallen down</i> -----	7
Putyi Dr. Horváth: <i>Winters are different</i> -----	9
Imre Lénárt: <i>Misa</i> -----	11
Márta Elbert: <i>Ottília</i> (Extracts from the script of the Black Box's same-titled documentary film. Edited by Amaryllis Tamás) -----	18
Katalin Ladik: <i>Agnus Dei</i> (Extracts from the Novel) -----	27
Attila Balogh: <i>HumouROM</i> -----	32

dr. Máriás *grafikái*
Györgydeák György *tusrajza*
Jávor István *fotói*

Graphics by dr. Máriás
Inkgraphic by György Györgydeák
Photos by István Jávor

A szerkesztőség munkatársai

Balogh Attila *főszerkesztő*
Prónai Csaba *főszerkesztő-helyettes*
Baranyi Ilona *olvasószerkesztő*
Ladik Katalin *szerkesztő (vers)*
Tamás Amaryllis *szerkesztő (film, interjú)*
Neményi Zsolt *szerkesztő (széppróza)*
Lukács Judit *munkatárs*
Györgydeák György *művészeti szerkesztő*
Balahoczki Mónika *szervezési titkár*
Nyerges Krisztina *alapítványi titkár*

Antal István, *állandó munkatárs*
Eörsi István és Petri György *főmunkatársak*

Cigányfűrő kisebbségsszemlű művészeti és közérzeti folyóirat

Megjelenik: *kéthavonta*

Kiadja: a Dunától a Gangeszig Alapítvány

Felelős kiadó: Kardos László elnök

Cím: 1134 Budapest, Angyalföldi u. 17.

Telefon: 06 30 343-799

A Cigányfűrő megjelenését a következők támogatják:

Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány, Soros Alapítvány, Nemzeti Kulturális Alap,
Józsefvárosi Cigány Kisebbségi Önkormányzat, Ando Drom együttes

ISSN 1218-3881

Nyomdai előkészítés: "

Nyomás: FRAGMENTUM KFT.

OIL 96. INT
HAK FORINT

KUMOROM

Már hónapok óta tartott a szegénység. A telepen senkitől sem lehetett pénzt kölcsönkérni, vagy a kisebb gyerekeket a készülőétel illatára küldeni, hogy ott ácsingózzanak. A fonott kosarakat, tyúkülőket sem lehetett már eladni a faluban, nagyobb keletje volt a műanyagból készült áruknak.

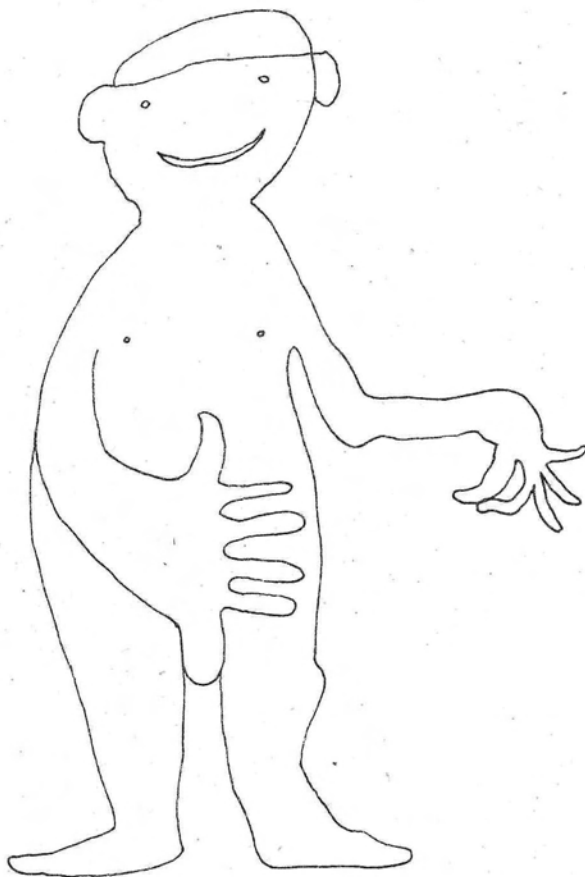
Négy-öt férfi összefogott, és éjszaka kilopóztak a telepsarkán lévő döngkúthoz. A zsákokat megpakolták hússal, ügyelve arra, hogy a marha bendőjét egészben szállítsák haza. Kesernyészag árasztotta el a telepet, kutyák és emberek elégedetten néztek egymásra.

Már harmadik napja ettek, amikor egy kislány hányt, és elszíneződött a bőre.

Fertőtlenítő-kisasszonyok és rendőrök jöttek: a fehérköpenyes hölgyek porokat fújtak a házakba, a rendőrök pedig ütöttek jobbra-balra. A dulakodásból veredés lett, s az asszonyok riadtságukban felhúzták szoknyájukat a hasukig, és vérző, meztelen altestüket erősen csapdosva nyitott tenyerükkel, sorfalat álltak. A férfiak megmenekültek, a rendőrök és a kisasszonyok kétségbeesetten futottak, miközben az asszonyok egyre erősebben csapdosták magukat, és üveghangon sikoltottak:

– A mi picánkból beteggyerekek nem bújtak ki!

73-lyc AKK

GÖRÖGFAK. 015264